

Quickscan Rotterdamse jongeren in hun vrije tijd, 2009/2010

Chris de Vries & Maaïke Dujardin

Centrum voor Onderzoek en Statistiek (COS)
oktober 2010

In opdracht van Dienst Kunst en Cultuur (dKC), gemeente Rotterdam

© Centrum voor Onderzoek en Statistiek (COS)

Auteurs: Chris de Vries & Maaïke Dujardin

Project: 10-3298

Prijs: € 15,-

Adres: Blaak 34, 3011 TA Rotterdam
          Postbus 21323, 3001 AH Rotterdam

Telefoon: (010) 267 15 00

Telefax: (010) 267 15 01

E-mail: infocos@sdr.rotterdam.nl

Website: www.cos.rotterdam.nl

INHOUD

 Samenvatting en conclusies	5
1 Inleiding	9
1.1 Aanleiding voor dit rapport	9
1.2 Vraagstelling en gebruik rapport	9
1.3 Leeswijzer en gebruikte terminologie	10
2 Algemene kenmerken van de Rotterdamse jongeren	11
2.1 Ruim 100.000 jongeren in Rotterdam	11
2.2 Demografische kenmerken: etniciteit	12
2.3 Demografische kenmerken: positie in huishouden	12
2.4 Demografische kenmerken per deelgemeente	13
2.5 Sociaaleconomische kenmerken: opleiding en inkomen	16
3 Tijdsbesteding en bezigheden algemeen	19
3.1 Verplichte bezigheden en vrije tijd	19
3.2 Hobby's	22
3.3 Boeken lezen	25
3.4 Muziek luisteren	27
3.5 Vrije tijd doorbrengen met anderen en alleen	29
3.6 Mediagebruik	31
3.7 Internetgebruik	33
3.8 Informatiebronnen	34
4 Cultuurdeelname	39
4.1 Bezoek aan culturele voorstellingen	39
4.2 Bezoek aan cultureel erfgoed	44
4.3 Festivalbezoek	45
4.4 Bezoek aan theaters in omgeving Rotterdam	48
4.5 Bezoek Locale Cultuur Centra (LCC)	49
4.6 Zelf kunstzinnig bezig zijn	51
4.7 Beleving en waardering van het cultuuraanbod	54
5 Bezoek aan horeca en buurtvoorzieningen	57
5.1 Bezoek aan horeca	57
5.2 Bezoek aan buurtvoorzieningen	58
Bijlage	61

Samenvatting

De Rotterdamse jongeren krijgen hoge prioriteit van het gemeentebestuur. 2009 is uitgeroepen tot het Rotterdamse jongerenjaar. Bovendien verandert de samenstelling van de Rotterdamse jongeren en daarmee verandert wellicht ook de vrijetijdsbesteding.

De dienst Kunst en Cultuur van de gemeente Rotterdam (dKC) heeft door het Centrum voor Onderzoek en Statistiek (COS) een analyse laten uitvoeren op het gebied van Rotterdamse jongeren en hun cultuurdeelname. De "Quickscan Rotterdamse jongeren in hun vrije tijd" over 2005 en dezelfde quickscan over 2007 dienden hierbij als basis.

Gevraagd is een beschrijving te geven van het vrijetijdsgedrag van jongeren in Rotterdam, vergeleken met dat van oudere Rotterdammers. Onder 'jongeren' wordt de leeftijdsgroep van 13 tot en met 25 jaar verstaan, onder 'ouderen' de Rotterdammers vanaf 26 jaar.

100.000 jongeren

In 2010 wonen er in Rotterdam ruim 104.000 jongeren van 13 tot en met 25 jaar. Het aandeel jongeren in Rotterdam ligt al jaren tussen de 17 en 18 procent van de totale bevolking.

Vrije tijd

De Rotterdammer heeft gemiddeld genomen 21 uur vrije tijd per week, dus drie uur per dag. Een gelijk aantal uren wordt besteed aan betaald werk. Daarnaast is men 13 uur per week met huishoudelijk werk bezig en gaat er gemiddeld zes uur in studie zitten. Vanzelfsprekend besteden jongeren relatief veel uren aan school of studie en relatief weinig uren aan betaald werk en huishoudelijk werk. Het aantal vrije uren is voor jongeren iets lager dan voor ouderen (19 uur versus 21 uur per week). Overigens is dit wel een subjectief gegeven: respondenten geven zelf een schatting van het aantal vrije uren.

Ruim de helft van de Rotterdammers brengt veel vrije tijd door met gezinsleden. Het aandeel Rotterdammers dat veel tijd met familieleden, vrienden/kennissen of alleen doorbrengt ligt rond een kwart. Jongeren brengen meer tijd alleen door en met vrienden of kennissen dan de oudere Rotterdammers. Met de burens wordt, zowel door jongeren als door ouderen, relatief weinig tijd besteed.

Bijna de helft van de Rotterdammer vindt dat zij minder vrije tijd hebben in vergelijking met vijf jaar geleden. Onder de jongeren is dit zelfs driekwart.

Hobby's

Aan computeren en verzorgende hobby's wordt het meest frequent tijd besteed. Jongeren besteden vaker tijd aan computeren, ouderen aan verzorgende hobby's (zoals klussen, tuinieren en het verzorgen van planten en dieren). Dit is overigens ook de enige hobby waar ouderen vaker tijd aan besteden dan jongeren.

Een derde van de Rotterdammers leest (vrijwel) nooit een boek voor het plezier. Onder ouderen is dit aandeel lager dan onder de jongere Rotterdammers. Ouderen lezen ook vaker een boek voor het plezier dan jongeren.

Mediagebruik

Bijna alle Rotterdammers kijken wel eens naar de televisie. De radio (inclusief de lokale radiozenders) en de lokale zender TV Rijnmond zijn onder ouderen populairder dan onder jongeren. Zij besteden ook meer tijd aan TV kijken en radio luisteren dan jongeren. FunX/Juize FM wordt vaker door jongeren beluisterd, maar ouderen luisteren gemiddeld langer naar de zender.

Wanneer er naar muziek op de radio wordt geluisterd, luisteren Rotterdammers het meest naar pop/rockmuziek (55%), gevolgd door urban (42%). Ouderen luisteren relatief veel naar klassieke muziek, jazz/blues en opera. Jongeren luisteren juist vaker naar wereldmuziek, dance en urban.

Naast radio en televisie gebruikt een ruime meerderheid van de Rotterdammers internet. Onder de jongeren is dit aandeel nog steeds beduidend hoger dan onder ouderen. Ook de duur van het internetgebruik ligt onder jongeren hoger dan onder de oudere Rotterdammers

Informatiebronnen

Bijna alle Rotterdammers laten zich op de een of andere manier informeren over culturele activiteiten in Rotterdam. De meest geraadpleegde bronnen zijn vrienden, familie, kennissen of collega's en huis-aan-huisbladen. Jongeren laten zich vaker informeren via de televisie, Metro / Spits, sociale netwerken, websites in het algemeen en vrienden, familie, kennissen en collega's. Ten opzichte van de oudere stadsgenoten maken zij ook vaker gebruik van digitale informatiebronnen. Huis-aan-huisbladen en het AD/RD zijn bronnen waar juist de oudere Rotterdammers vaker gebruik van maken.

Bezoek culturele voorstellingen

80% van de Rotterdammers heeft in de twaalf maanden voorafgaand aan het onderzoek een of meer culturele voorstellingen bezocht. Onder de Rotterdamse jongeren ligt dat aandeel hoger: op iets meer dan negentig procent, onder de niet-jongeren iets boven de driekwart. Het meest populair zijn de filmvoorstellingen. Het bezoek aan films ligt onder de jongeren wel een stuk hoger dan onder de oudere Rotterdammers.

Naast het bezoek aan de film, gaan jongeren vaker dan ouderen naar toneelvoorstellingen, urban concerten, dance-/houseparty's en culturele festivals. Ouderen bezoeken juist vaker concerten van klassieke muziek.

Rotterdamse ouderen brengen vaker een bezoek aan cultureel erfgoed dan jongere Rotterdammers. Het zijn met name de galleries/ateliers en bezienswaardige gebouwen, dorpen of stadsdelen die door ouderen vaker bezocht worden.

Tweederde van de Rotterdammers heeft in de twaalf maanden voorafgaand aan het onderzoek een of meer Rotterdamse festivals bezocht. Onder de Rotterdamse jongeren ligt het aandeel festivalgangers hoger: bijna driekwart. Van de 26-plussers heeft iets minder dan tweederde tenminste één festival bezocht.

De Wereldhavendagen en het Zomercarnaval zijn de meest bezochte festivals. De wereldhavendagen worden net iets vaker door oudere Rotterdammers bezocht, het zomercarnaval iets meer door de jongeren. Andere festivals die vaker door jongeren worden bezocht zijn: het Dunya festival, de FFWD Danceparade en de Nationale Nieuwjaarsnacht bij de Erasmusbrug. De R'uitmarkt en de Dag van de Romantische Muziek worden daarentegen vaker door 26-plussers bezocht.

Bijna een op de vijf jongeren heeft het jaar voorafgaand aan het onderzoek een of meerdere theaters buiten Rotterdam bezocht. Onder de 26-plussers is dit aandeel een fractie kleiner.

Bijna een kwart van de Rotterdammers heeft in 2009 een van de LCC's in Rotterdam bezocht. Onder jongeren is het aandeel bezoekers hoger dan onder de 26-plussers. Het aandeel bezoekers is het grootst bij 't Klooster in deelgemeente Feijenoord en De Larenkamp in deelgemeente Charlois (beiden door 5% van de Rotterdammers bezocht).

Een op de tien Rotterdammers mist iets in het aanbod van kunst, cultuur en festivals in Rotterdam. Een relatief groot deel van hen geeft aan iets in het centrum van de stad te missen. Dit aandeel is onder jongeren groter dan onder ouderen. Voorbeelden van dingen die men mist zijn activiteiten met een bepaalde etnische of culturele basis, pop-/rockconcerten, kleinschalige festivals en een gezellig (uitgaans)centrum (men vindt het nu teveel verspreid).

Kunstzinnige activiteiten

Bijna de helft van de Rotterdammers is wel eens kunstzinnig bezig in zijn of haar vrije tijd. Onder jongere Rotterdammers ligt dat aandeel aanzienlijk hoger: onder hen is iets meer dan 60% wel eens kunstzinnig bezig.

Met uitzondering van het werken met textiel worden alle activiteiten vaker door jongeren beoefend dan door 26-plussers. Het verschil doet zich vooral voor bij tekenen, schilderen en ander grafisch werk, fotografie, film en video, verhalen en gedichten schrijven, het bespelen van een muziekinstrument, muziek maken op de computer en streetdance/breakdance.

Uitgaan

18 t/m 25-jarigen bezoeken vaker een discotheek en café terwijl andere horecagelegenheden (zoals een buurthuis, snackbar of jongerencentrum) vaker door 13 t/m 17-jarigen worden bezocht.

De bibliotheek en het zwembad zijn het jaar voorafgaand aan het onderzoek door gemiddeld vier op de tien jongeren bezocht en zijn daarmee de meest bezochte buurtvoorzieningen. Onder Rotterdamse jongeren is het aandeel bezoekers van deze voorzieningen beduidend hoger dan onder de oudere Rotterdammers. Ook het clubhuis van een sportvereniging wordt relatief vaak door jongeren bezocht.

1 Inleiding

1.1 Aanleiding voor dit rapport

De Rotterdamse jongeren krijgen hoge prioriteit van het gemeentebestuur. 2009 is uitgeroepen tot het Rotterdamse jongerenjaar. Bovendien verandert de samenstelling van de Rotterdamse jongeren snel en daarmee verandert wellicht ook de vrijetijdsbesteding.

De dienst Kunst en Cultuur van de gemeente Rotterdam (dKC) heeft door het Centrum voor Onderzoek en Statistiek (COS) een analyse laten uitvoeren op het gebied van Rotterdamse jongeren en hun cultuurdeelname. De “Quickscan Rotterdamse jongeren in hun vrije tijd” over 2005 en dezelfde quickscan over 2007 dienden hierbij als basis.

1.2 Vraagstelling en gebruik rapport

Gevraagd is, net als voorgaande meting in 2007, een beschrijving te geven van het vrijetijdsgedrag van jongeren in Rotterdam, vergeleken met dat van oudere Rotterdammers. Onder ‘jongeren’ wordt de leeftijdsgroep van 13 tot en met 25 jaar verstaan, onder ‘ouderen’ de Rotterdammers vanaf 26 jaar.

Ook worden weer de jongeren onderling vergeleken, op basis van leeftijd, geslacht, etnische achtergrond, voornaamste tijdsbesteding (zijnde schoolgaand uitgesplitst naar niveaus, werkend of geen van beide), stadsdeel (Noordoever binnen ring, Noordoever buiten ring en Zuidoever) en inkomensniveau van het huishouden.

De verschillende onderwerpen die aan bod komen zijn:

- Tijdsbesteding in het algemeen
- Mediagebruik
- Cultuurdeelname
- Uitgaan

Er wordt in hoofdlijnen beschreven hoe de jongeren zich verhouden tot de ouderen en wat de opvallende verschillen tussen de groepen jongeren zijn. Ook worden daar waar mogelijk vergelijkingen gemaakt met de uitkomsten van in 2005 en 2007 waardoor eventuele trends onder de jongeren in kaart worden gebracht.

1.3 Leeswijzer en gebruikte terminologie

De volgende hoofdstukken gaan in op de eerder genoemde onderwerpen.

Waar in tabellen van dit rapport onderscheid wordt gemaakt naar het onderwijsniveau van jongeren, gaat het om het onderwijs waarmee zij nog *bezig zijn*. In andere rapportages wordt vaak de *hoogst voltooide* opleiding als onderscheidend kenmerk gebruikt, maar onder de jongeren blijkt juist de onderwijssoort *waarmee men bezig is* een goed onderscheidend kenmerk. Immers: zowel een leerling in het VMBO als een leerling in het VWO hebben beiden als hoogst voltooide opleiding het basisonderwijs. Toch zijn er tussen deze twee soms behoorlijke verschillen in besteding van vrije tijd, deelname aan cultuuruitingen, et cetera. Het rijtje met onderwijsniveaus in de tabellen wordt gecompliceerd door de jongeren die als voornaamste bezigheid niet meer naar schoolgaan, maar betaald werk hebben en tenslotte de restcategorie van jongeren die geen van beide doen, aangeduid als “overig”.

Onder ‘jongeren’ wordt in dit onderzoek de groep van 13 tot en met 25 jaar verstaan. Deze groep valt weer uiteen in de jongeren in de leeftijd van het voortgezet onderwijs (13 t/m 17-jarigen), en de groep na het voortgezet onderwijs (van 18 tot en met 25 jaar). Wanneer gesproken wordt over *ouderen*, wordt in dit rapport zonder uitzondering bedoeld: niet-jongeren, ofwel: 26-plussers.

2 Algemene kenmerken van de Rotterdamse jongeren

2.1 Ruim 100.000 jongeren in Rotterdam

In 2010¹ wonen er in Rotterdam 104.643 jongeren van 13 tot en met 25 jaar. Het *aandeel* jongeren ligt in Rotterdam al jaren tussen de 17 en 18 procent van de totale bevolking.

In dit rapport wordt onderscheid gemaakt in twee leeftijdsgroepen: de 13 tot en met 17-jarigen en de 18 tot en met 25-jarigen. De eerste leeftijdsgroep is globaal genomen de leeftijd van het voortgezet onderwijs en betreft in Rotterdam een op de drie jongeren. De oudere groep betreft ruim tweederde van de Rotterdamse jongeren. Landelijk is dit aandeel kleiner. Waarschijnlijk speelt de aanwezigheid van het hogere onderwijs in Rotterdam hierbij een rol.

Tabel 2.1 Aantal en aandeel jongeren in Rotterdam naar leeftijd, 2010

	Rotterdam		Nederland	
	Aantal	Percentage	Aantal	Percentage
13	6.124	6	193.568	7
14	6.098	6	194.103	7
15	6.289	6	199.815	8
16	6.323	6	199.628	8
17	6.684	6	202.124	8
subtotaal 13 t/m 17	31.518	30	989.238	38
18	7.416	7	205.851	8
19	8.285	8	208.005	8
20	8.597	8	202.046	8
21	9.136	9	201.972	8
22	9.550	9	203.875	8
23	9.901	9	204.344	8
24	10.017	10	200.673	8
25	10.223	10	199.358	8
subtotaal 18 t/m 25 jaar	73.125	70	1.626.124	62
Eindtotaal	104.643	100	2.615.362	100

¹ De meest recente gegevens worden gepresenteerd. Bij de bevolkingscijfers is de meest recente peildatum 1 januari 2010, bij andere gegevens is dat een minder recente datum. Bij de uitkomsten van de VTO die in dit rapport staan is dat najaar 2009. Alle verschillende gegevens op exact dezelfde peildatum krijgen is onmogelijk. Omdat deze gegevens van jaar tot jaar weinig verschillen, is gekozen om steeds het meest recente jaar te kiezen.

2.2 Demografische kenmerken: etniciteit

Bijna zes op de tien Rotterdamse jongeren zijn van allochtone afkomst. Ongeveer de helft (49%) van de jongeren is van *niet-westerse* afkomst. De overige 10% is van westerse afkomst. Onder de 13 t/m 17-jarigen bevinden zich relatief veel niet-westerse allochtonen, onder de "oudere jongeren" is dit aandeel iets lager en onder de niet-jongeren (de 26-plussers) is het aandeel niet-westersen het laagst.

Tabel 2.2 Aandeel Rotterdamse jongeren (en niet-jongeren) uitgesplitst naar leeftijd en etniciteit, in procenten, 2010

	0 t/m 12 jaar	13 t/m 17 jaar	18 t/m 25 jaar	Totaal jongeren	26-plussers
Surinamers+Antillianen	14	18	17	17	11
Turken	11	14	9	11	6
Marokkanen	13	12	7	9	5
Overge niet-westersen	13	13	13	13	8
<i>Subtotaal niet-westersen</i>	<i>53</i>	<i>56</i>	<i>47</i>	<i>49</i>	<i>31</i>
Westerse allochtonen	8	7	10	10	11
Autochtonen	39	37	43	41	58
<i>Subtotaal westersen</i>	<i>47</i>	<i>44</i>	<i>53</i>	<i>51</i>	<i>69</i>
Alle jongeren	100	100	100	100	100

2.3 Demografische kenmerken: positie in huishouden

Bijna alle 13 t/m 17-jarigen zijn thuiswonend. Onder de 18 t/m 25-jarigen neemt het aandeel thuiswonenden met de jaren af en neemt het aandeel alleenstaanden, (echt)paren zonder kinderen en (echt)paren met kinderen toe. Van de 25-jarige jongeren in Rotterdam woont nog 16% bij de ouders. Studenten die in een studentenhuis wonen, kunnen ofwel als 'alleenstaand' staan geregistreerd, ofwel in de categorie 'overig' vallen.

Tabel 2.3 Aandeel Rotterdamse jongeren uitgesplitst naar leeftijd en positie in huishouden, in procenten, 2010

	Woont bij		Woont met	Woont met	Overig	Eindtotaal
	ouder(s)	Alleenstaand	partner zonder kind(eren)	kind(eren) en evt partner		
13	97	1	0	0	2	100
14	97	1	0	0	2	100
15	96	1	0	0	3	100
16	96	2	0	0	1	100
17	94	3	1	0	2	100
<i>subtotaal 13 t/m 17 jaar</i>	<i>96</i>	<i>2</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>2</i>	<i>100</i>

Tabel 2.3 Aandeel Rotterdamse jongeren uitgesplitst naar leeftijd en positie in huishouden, in procenten, 2010 – vervolg

	Woont bij		Woont met	Woont met	Overig	Eindtotaal
	ouder(s)	Alleenstaand	partner zonder kind(eren)	kind(eren) en evt partner		
18	74	14	4	1	7	100
19	60	22	8	1	9	100
20	48	26	12	3	11	100
21	39	30	16	4	11	100
22	33	31	20	6	10	100
23	27	32	23	8	9	100
24	21	33	26	12	9	100
25	16	33	28	15	8	100
<i>subtotaal 18 t/m 25 jaar</i>	<i>38</i>	<i>28</i>	<i>18</i>	<i>7</i>	<i>9</i>	<i>100</i>
Totaal	55	20	13	5	7	100

2.4 Demografische kenmerken per deelgemeente

Prins Alexander is de deelgemeente met de meeste inwoners, maar ook een deelgemeente met relatief weinig jongeren. In Delfshaven en Kralingen-Crooswijk is het aandeel jongeren het hoogst.

Hillegersberg-Schiebroek, Pernis, Hoek van Holland en Hoogvliet hebben het grootste aandeel jonge jongeren en daardoor ook het grootste aandeel thuiswonende jongeren. Met name in het Stadscentrum wonen relatief veel 'oudere jongeren' en is een klein aandeel van de jongeren nog thuiswonend.

Tabel 2.4 Aantal en aandeel Rotterdamse jongeren uitgesplitst naar leeftijd en deelgemeente, 2010

	Totale bevolking	Aantal jongeren	Percentage jongeren	Percentage binnen de 13 t/m 25 jarigen			
				13 t/m 17 jaar	18 t/m 25 jaar	Totaal	woont bij ouder(s) thuis
Stadscentrum	30.193	5.741	19	14	86	100	27
Delfshaven	72.921	16.075	22	27	73	100	47
Noord	50.321	9.503	19	22	78	100	41
Kralingen-Crooswijk	49.222	10.537	21	20	80	100	38
Overschie	15.900	2.406	15	33	67	100	64
Hillegersberg-Schiebroek	41.930	5.325	13	41	59	100	70
Prins Alexander	91.645	13.218	14	39	61	100	74
Hoek van Holland	9.519	1.331	14	40	60	100	84
Feijenoord	70.422	13.239	19	33	67	100	59
IJsselmonde	58.043	9.553	16	35	65	100	67
Charlois	63.606	11.468	18	28	72	100	48
Pernis	4.794	689	14	40	60	100	77
Hoogvliet	34.201	5.519	16	40	60	100	79
Haven- en industriegebieden*	222	39	18	13	87	100	38
Rotterdam totaal	592.939	104.643	18	30	70	100	55

*) Haven- en industriegebieden worden in de overige tabellen buiten beschouwing gelaten

In tabel 2.5 worden de deelgemeenten gegroepeerd naar stadsdeel. Stadscentrum, Delfshaven, Noord en Kralingen-Crooswijk vormen het stadsdeel "Noordoever binnen de ring". Overschie, Hillegersberg-Schiebroek, Prins Alexander en Hoek van Holland vormen samen "Noordoever buiten de ring". Feijenoord, IJsselmonde, Charlois, Pernis en Hoogvliet vormen het stadsdeel "Zuidoever".

Op de Noordoever binnen de ring wonen zowel absoluut als relatief de meeste jongeren. In vergelijking met de andere twee stadsdelen wonen hier de meeste oudere jongeren en het kleinste aandeel thuiswonende jongeren.

Tabel 2.5 Aantal en aandeel Rotterdamse jongeren uitgesplitst naar leeftijd en stadsdeel, 2010

	Totale bevolking	Jongeren	Percentage jongeren	Percentage binnen de 13 t/m 25 jarigen			
				13 t/m 17 jaar	18 t/m 25 jaar	Totaal	woont bij ouder(s) thuis
Noordoever binnen ring	202.657	41.856	21	23	77	100	41
Noordoever buiten ring	158.994	22.280	14	39	61	100	72
Zuidoever	231.288	40.507	18	33	67	100	61
Rotterdam totaal	592.939	104.643	18	30	70	100	55

In deelgemeenten Feijenoord en Delfshaven, woont het grootste aandeel niet-westerse jongeren. In Feijenoord is een relatief groot deel van Turkse afkomst. In deelgemeenten IJsselmonde en Charlois is ook een relatief groot deel van niet-westerse afkomst. In deze deelgemeenten is juist het aandeel Surinamers en Antillianen hoog. In Hoek van Holland en Pernis wonen nauwelijks niet-westerse jongeren.

Tabel 2.6 Aandeel Rotterdamse jongeren uitgesplitst naar etniciteit en deelgemeente, 2010

	niet-westers westers		Niet-westers, uitgesplitst naar etnische groepen				Westers, idem	
			Surinamers +Antillianen	Turken	Marokkanen	Overig niet-west.	Westerse allochtonen	Autochtonen
Stadscentrum	42	58	13	7	6	16	13	44
Delfshaven	66	34	18	17	14	18	10	24
Noord	48	52	13	12	12	12	10	41
Kralingen-Croosw.	42	58	11	7	11	13	14	45
Overschie	39	61	12	7	10	10	7	54
Hillegersberg-Sch.	26	74	9	3	5	9	10	64
Prins Alexander	31	69	15	3	3	10	9	61
Hoek van Holland	6	94	2	1	1	3	7	87
Feijenoord	70	30	19	24	13	15	7	23
IJsselmonde	50	50	25	8	5	13	7	43
Charlois	59	41	24	11	8	16	10	31
Pernis	16	84	8	2	2	4	6	78
Hoogvliet	35	65	21	4	2	8	7	57
Rotterdam totaal	49	51	17	11	9	13	10	41

Op de zuidoever woont het grootste aandeel niet-westerse jongeren, op de noordoever buiten de ring het kleinste aandeel.

Tabel 2.7 Aandeel Rotterdamse jongeren uitgesplitst naar etniciteit en stadsdeel, 2010

	niet-westers westers		Niet-westers, uitgesplitst naar etnische groepen				Westers, idem	
			Surinamers +Antillianen	Turken	Marokkanen	Overig niet-westers	westerse allochtonen	Autochtonen
Noord binnen ring	53	47	14	12	12	15	11	36
Noord buiten ring	29	71	12	3	4	9	9	62
Zuidoever	57	43	22	13	8	13	8	35
Rotterdam totaal	49	51	17	11	9	13	10	41

2.5 Sociaaleconomische kenmerken: opleiding en inkomen

In deze paragraaf worden het opleidingsniveau en het inkomensniveau van de Rotterdamse jongeren besproken. Wanneer in dit rapport wordt gesproken over opleidingsniveau van de jongeren, wordt daarmee steeds bedoeld: het opleidingsniveau waarmee de jongeren *bezig* is. Tabel 2.8 toont op welke schooltypen de Rotterdamse jongeren deelnemen aan het onderwijs. Het meest recente beschikbare jaar is het studiejaar 2009/2010.

Van de Jongste groep Rotterdamse jongeren (13 t/m 17 jaar) zit 5 procent in het speciaal onderwijs. Ruim een kwart zit in een brugklas (eerste twee leerjaren) van het voortgezet onderwijs. Vergeleken met landelijk gaan er iets meer Rotterdamse jongeren naar het VMBO en iets minder naar HAVO of VWO. Zowel in Rotterdam als in het hele land is ongeveer vijf procent van de jongste groep niet op een school ingeschreven.²

De oudere jongeren (18 t/m 25 jaar) in Rotterdam verschillen nauwelijks van die in Nederland, als het gaat om deelname aan het onderwijs. De helft zit op school, een vijfde op een MBO, 29% op het HBO of WO en een enkeling nog op de HAVO of het VWO.

Rotterdam heeft relatief veel “oudere jongeren” waardoor er op totaalniveau relatief weinig brugklassers zijn en relatief veel jongeren in het beroepsonderwijs.

Tabel 2.8 Jongeren in Rotterdam en Nederland naar onderwijsniveau waaraan zij deelnemen, in procenten, studiejaar 2009/2010

	Rotterdam			Nederland		
	13 t/m 17 jaar	18 t/m 25 jaar	Totaal	13 t/m 17 jaar	18 t/m 25 jaar	Totaal
Basisonderwijs	0	0	0	0	0	0
Speciaal onderwijs	5	0	2	3	0	1
Vo algemene leerjaren 1-2	29	0	9	28	0	11
Vmbo (v.a. 3 jaar)	24	0	7	21	0	8
Havo/VWO (v.a. 3 jaar)	21	1	8	29	2	12
MBO	16	18	18	13	20	17
HBO/WO	1	29	21	1	29	19
Niet schoolgaand	6	50	36	5	49	32
Totaal	100	100	100	100	100	100

Bron: CBS, bewerking COS

² Vaak zal daarbij sprake zijn van bijzondere omstandigheden, maar het kan ook zijn dat sommige administraties niet 100% volledig zijn. Als bijzondere omstandigheden samengaan met het wonen in een instelling (zoals een gezondheidsinstelling of gevangenis) dan zijn deze jongeren niet meegenomen in de VTO-steekproef.

In tabel 2.9 worden enkele inkomensgegevens getoond uit het Regionaal InkomensOnderzoek (RIO) 2007. De tabel laat zien hoeveel jongeren een eigen inkomen hebben, hoe hoog dat inkomen is (in euro's op jaarbasis) en hoe hoog het inkomen is van het huishouden waar zij toe behoren.

In vergelijking met Nederland zijn er in Rotterdam relatief weinig 13 t/m 17-jarigen met een eigen inkomen. Het gemiddelde eigen inkomen van de jongeren is wel gelijk aan de jongeren in Nederland. Het aandeel 18 t/m 25-jarigen met een eigen inkomen en de hoogte van het eigen inkomen is in Rotterdam nagenoeg gelijk aan dat in Nederland. Het subtotaal van alle jongeren (13 t/m 25 jaar) laat zien dat het gemiddelde eigen inkomen van Rotterdamse jongeren hoger is dan dat in heel Nederland. Dit wordt veroorzaakt door het feit dat er in Rotterdam relatief veel "oudere jongeren" zijn, die meer eigen inkomen hebben dan de jongeren onder de 18 jaar.

Overigens is zakgeld en dergelijke niet meegeteld in het eigen inkomen. Jongeren – met name de jongste groep – zijn immers voor een groot deel afhankelijk van het inkomen van hun ouders/verzorgers. Daarom is in de tabel ook weergegeven hoe hoog de inkomens zijn van de huishoudens waartoe de jongeren behoren. Over het geheel genomen geldt dat de inkomens in Rotterdam lager zijn dan in de rest van het land. Zowel voor Rotterdam als voor Nederland geldt dat huishoudens met een of meer 13-17-jarigen een wat hoger huishoudensinkomen hebben dan huishoudens zonder deze "tieners". Wellicht dat de kinderbijslag dat voor een deel verklaart.

Tabel 2.9 Inkomenssituatie van jongeren en niet-jongeren in Rotterdam en Nederland, 2007, percentage met eigen inkomen, gemiddeld eigen inkomen en gemiddeld huishoudensinkomen

	Rotterdam			Nederland		
	% met eigen inkomen	gemiddeld eigen inkomen	gemiddeld huishoudensinkomen	% met eigen inkomen	gemiddeld eigen inkomen	gemiddeld huishoudensinkomen
13 t/m 17 jaar	30%	€ 1.300	€ 36.800	40%	€ 1.300	€ 45.500
18 t/m 25 jaar	94%	€ 9.700	€ 27.300	96%	€ 9.700	€ 36.800
subtotaal 13 t/m 25 jaar	73%	€ 6.600	€ 30.200	74%	€ 6.000	€ 40.100
Ouder (= 26-plus)	93%	€ 19.600	€ 32.200	93%	€ 21.000	€ 37.200
Totaal (= 13-plus)	89%	€ 17.800	€ 31.800	90%	€ 19.000	€ 37.700

Bron: CBS, Regionaal InkomensOnderzoek 2007, bewerking COS.

Gemiddelde inkomens afgerond op *honderdtallen*, berekend over personen of huishoudens die een inkomen hebben.

Tabel 2.10 laat zien welk aandeel van de jongeren een eigen inkomen heeft uit studiefinanciering of betaald werk.

Tabel 2.10 Voornaamste bron van het eigen inkomen van jongeren en niet-jongeren in Rotterdam en Nederland, 2007, in procenten

	Rotterdam				Nederland			
	Studie-financiering	Betaald werk	Overig of geen eigen inkomen	Totaal	Studie-financiering	Betaald werk	Overig of geen eigen inkomen	Totaal
13 t/m 17 jaar	1%	28%	71%	100	1%	37%	62%	100
18 t/m 25 jaar	52%	36%	12%	100	48%	44%	8%	100
subtotaal 13 t/m 25	36%	33%	31%	100	30%	41%	29%	100
26-plussers	1%	54%	45%	100	0%	60%	40%	100
Totaal (13-plussers)	8%	50%	42%	100	6%	56%	38%	100

Bron: CBS, Regionaal InkomensOnderzoek 2007, bewerking COS.

De jongeren in Rotterdam (zowel de jongere als de oudere jongeren) hebben minder vaak een eigen inkomen uit werk. In Rotterdam is het aandeel jongeren dat voornamelijk leeft van studiefinanciering hoger dan in de rest van het land. Dat is wederom te verklaren door een relatief groot aandeel oudere jongeren in de stad en uiteraard door de instellingen voor hoger onderwijs.

3 Tijdsbesteding en bezigheden algemeen

In dit hoofdstuk wordt ingegaan op de tijdsbesteding van Rotterdamse jongeren, vergeleken met de rest van de Rotterdammers. Allereerst wordt het tijdsbeslag van "verplichte" bezigheden en van vrije tijd besproken. Vervolgens komen de hobby's aan bod en de vraag in wiens gezelschap vrije tijd wordt doorgebracht.

3.1 Verplichte bezigheden en vrije tijd

De Rotterdammer heeft gemiddeld genomen 21 uur vrije tijd per week, dus drie uur per dag. Men besteedt een gelijk aantal uren aan betaald werk. Daarnaast wordt er door de 'gemiddelde Rotterdammer' 13 uur per week aan huishoudelijk werk besteed en gaat er gemiddeld zes uur in studie zitten. Vanzelfsprekend besteden jongeren relatief veel uren aan school of studie en relatief weinig uren aan betaald werk en huishoudelijk werk of de verzorging van huisgenoten. Het aantal vrije uren is voor jongeren iets lager dan voor ouderen.

Overigens gaat het hier wel om een subjectief gegeven: respondenten maken zelf een inschatting van het aantal uren.

Tabel 3.1 Gemiddelde tijdsbesteding in uren per week aan verplichte zaken en vrije tijd door Rotterdamse jongeren en overige Rotterdammers

	Betaald werk	Studie, cursus, opleiding	Huishoudelijk werk, verzorging	'echte' vrije tijd
13 t/m 25	12	23	6	19
26 en ouder	23	2	15	21
Alle leeftijden	21	7	13	21

Onder de jongeren kan onderscheid worden gemaakt naar verschillende kenmerken. In tabel 3.2 is te zien dat de oudere jongeren, westerse jongeren en jongeren in een huishouden met een hoger inkomen relatief veel tijd besteden aan betaald werk. (Dit inkomen betreft dus het inkomen van het *huishouden* waar de jongeren toe behoren.)

13 t/m 17-jarigen, bewoners van de Noordoever en jongeren die van een sociaal minimum inkomen moeten rondkomen besteden relatief veel tijd aan de studie.

De oudere jongeren en de jongeren met betaald werk zijn wat vaker actief in het huishouden. Degenen die relatief veel vrije tijd hebben zijn de jongens en VMBO-leerlingen.

Uit een nadere analyse van de niet-westerse jongeren blijkt dat Turkse jongeren relatief weinig tijd besteden aan betaald werk (6 uur versus 8 uur gemiddeld per week). De Marokkaanse jongeren hebben in vergelijking met de andere niet-westerse jongeren weinig vrije tijd (15 uur versus 19 uur gemiddeld per week).

Tabel 3.2 Gemiddelde tijdsbesteding in uren per week aan verplichte zaken en vrije tijd door Rotterdamse jongeren naar diverse kenmerken

	Betaald werk	Studie, cursus, opleiding	Huishoudelijk werk, verzorging	'echte' vrije tijd
13 t/m 17	3	28	4	20
18 t/m 25	17	20	8	19
Jongens	13	22	5	22
Meisjes	11	24	7	17
Westers	15	22	6	20
Niet-westers	8	24	7	19
VMBO of lager	1	25	5	23
MBO	6	28	6	19
HAVO, VWO	3	31	3	20
HBO, WO	10	31	7	17
Betaald werk	35	3	8	19
Overig	3	24	9	20
Noordoever binnen ring	12	24	7	19
Noordoever buiten ring	10	25	5	19
Zuidoever	12	21	7	20
Sociale minima	7	25	7	18
Minimum tot modaal	13	21	7	19
Modaal tot 2x modaal	15	22	7	21
Meer dan 2x modaal	17	22	5	20
Totaal 13 t/m 25 jarigen	12	23	6	19

In tabel 3.3 wordt een kleine tijdreeks weergegeven. Hieruit blijkt dat jongeren in vergelijking met 2005 minder tijd besteden aan betaald werk en meer tijd kwijt zijn aan de studie.

Tabel 3.3 Gemiddelde tijdsbesteding in uren per week aan verplichte zaken en vrije tijd door Rotterdamse jongeren in 2005, 2007 en 2009

	Betaald werk	Studie, cursus, opleiding	Huishoudelijk werk, verzorging	'echte' vrije tijd
13 t/m 25 jarigen 2009	12	23	6	19
13 t/m 25 jarigen 2007	13	21	6	22
13 t/m 25 jarigen 2005	14	20	6	20

Bijna de helft van de Rotterdammers vindt dat zij minder vrije tijd hebben in vergelijking met vijf jaar geleden (zie tabel 3.4). Het zijn vooral de jongeren die menen dat zij minder vrije tijd hebben.

Tabel 3.4 Percentage Rotterdamse jongeren en overige Rotterdammers dat meer, even veel en minder vrije tijd zegt te hebben dan vijf jaar geleden

	Meer	Even veel	Minder	Totaal
13 t/m 25	12	13	74	100
26 en ouder	30	32	38	100
Alle leeftijden	26	28	46	100

Binnen de groep jongeren ervaren met name de meisjes, HAVO-/VWO-leerlingen, werkenden en jongeren met een minimum tot modaal huishoudinkomen dat zij in vergelijking met vijf jaar geleden minder vrije tijd hebben.

Westerse en niet-westerse jongeren verschillen niet erg van mening als het gaat om de hoeveelheid vrije tijd die zij hebben. Wanneer naar de herkomst van de niet-westerse jongeren wordt gekeken, blijkt wel dat Marokkaanse jongeren relatief vaak van mening zijn dat zij minder vrije tijd hebben dan vijf jaar geleden.

Tabel 3.5 Percentage Rotterdamse jongeren dat meer, even veel en minder vrije tijd zegt te hebben dan vijf jaar geleden, naar diverse kenmerken

	Meer	Even veel	Minder	Totaal
13 t/m 17	9	15	76	100
18 t/m 25	14	12	73	100
Jongens	15	15	70	100
Meisjes	10	13	77	100
Westers	12	12	76	100
Niet-westers	12	15	73	100
VMBO of lager	11	29	60	100
MBO	6	20	74	100
HAVO, VWO	5	5	89	100
HBO, WO	15	10	74	100
Betaald werk	10	13	77	100
Overig	22	12	66	100
Noordoever binnen ring	12	13	75	100
Noordoever buiten ring	14	11	74	100
Zuidoever	11	15	74	100
Sociale minima	14	16	70	100
Minimum tot modaal	10	7	84	100
Modaal tot 2x modaal	9	18	73	100
Meer dan 2x modaal	12	9	78	100
Totaal 13 t/m 25 jarigen	12	14	74	100

Tabel 3.6 *Percentage Rotterdamse jongeren dat meer, even veel en minder vrije tijd zegt te hebben dan vijf jaar geleden in 2005, 2007 en 2009*

	Meer	Even veel	Minder	Totaal
13 t/m 25 jarigen 2009	12	14	74	100
13 t/m 25 jarigen 2007	10	15	74	100
13 t/m 25 jarigen 2005	13	13	74	100

In vergelijking met voorgaande jaren zijn jongeren niet van mening veranderd. Nog steeds zegt bijna driekwart van de jongeren minder vrije tijd te hebben dan vijf jaar geleden.

3.2 Hobby's

In tabel 3.7 is te zien dat de hobby's van oudere en jongere Rotterdammers op een aantal punten van elkaar verschillen. De tabel vermeldt het percentage onder de jongere en de oudere Rotterdammers dat wel eens tijd besteedt aan de genoemde hobby's.

Aan computeren en verzorgende hobby's wordt het meest frequent tijd besteed. Jongeren besteden vaker tijd aan computeren, ouderen aan verzorgende hobby's. Dit is overigens ook de enige hobby waar ouderen duidelijk vaker tijd aan besteden dan jongeren.

Tabel 3.7 *Percentage Rotterdamse jongeren en overige Rotterdammers dat wel eens tijd besteedt aan genoemde hobby's*

	Verzorgende hobby's : klussen in en aan huis, tuinieren, verzorgen van planten en dieren	Huiselijke hobby's en gezelschapsspelen als puzzelen, spelletjes doen, kaarten, verzamelen	Computeren (niet voor het werk)	Handvaardigheid als knutselen, kleding maken, breien, handwerken, modelbouw	Creative en kunstzinnige activiteiten als tekenen, schilderen, zingen, muziekinstrument bespelen, dans/ballet, toneelspelen	Activiteiten rondom huis zoals hond uitlaten, ommetje maken, met de kinderen spelen, rondhangen bij huis	Sportieve activiteiten thuis zoals fitness, gymnastiek	Vissen
13 t/m 25	47	49	88	17	36	54	42	4
26 en ouder	67	45	72	18	19	48	24	2
Alle leeftijden	63	46	76	18	23	49	27	3

De verschillen tussen de jongeren onderling zijn te zien in tabel 3.8.

Verzorgende hobby's zoals klussen in en aan huis, tuinieren en het verzorgen van planten en dieren wordt relatief vaak gedaan door meisjes, westerse jongeren, werkenden, jongeren van de Noordoever buiten de ring en jongeren met een huishoudinkomen van modaal tot 2x modaal.

Huiselijke hobby's en gezelschapsspelen zoals puzzelen, spelletjes doen, kaarten en verzamelen zijn hobby's waar meisjes, lager opgeleiden, jongeren die aan de Noordoever buiten de ring wonen en jongeren met een laag of modaal tot 2x modaal huishoudinkomen vaker tijd voor vrijmaken.

Aan computeren wordt relatief wat vaker tijd besteed door westerse jongeren en jongeren die een MBO-, HAVO-/VWO- of HBO-/WO-opleiding volgen.

Handvaardigheid zoals knutselen, kleding maken, breien, handwerken en modelbouw lijkt meer wat te zijn voor de jongere jongeren, meisjes, niet-westerse jongeren (met uitzondering van Marokkaanse jongeren), HAVO-/VWO-leerlingen en jongeren die van een sociaal minimum huishoudinkomen moet rondkomen. Datzelfde geldt voor creatieve en kunstzinnige activiteiten zoals tekenen, schilderen, zingen, muziekinstrument bespelen, dans/ballet en toneelspelen. Alleen is het verschil tussen westerse en niet-westerse jongeren minder groot.

Meisjes, MBO- en HAVO-/VWO-leerlingen en jongeren met een huishoudinkomen rond modaal besteden in vergelijking met de andere jongeren vaker tijd aan activiteiten rondom het huis zoals de hond uitlaten, een ommetje maken, met de kinderen spelen en rondhangen bij het huis.

HAVO-/VWO-leerlingen, jongeren die aan de Noordoever buiten de ring wonen en jongeren met een huishoudinkomen van modaal tot 2x modaal besteden vaker tijd aan sport.

Vissen wordt door een zeer klein aandeel van de jongeren beoefend, maar onder de jongens en lager opgeleide jongeren is het aandeel groter dan onder de meisjes en jongeren met een hoger opleidingsniveau.

Tabel 3.8 Percentage Rotterdamse jongeren dat wel eens tijd besteedt aan genoemde hobby's, naar diverse kenmerken

	Verzorgende hobby's : klussen in en aan huis, tuinieren, verzorgen van planten en dieren	Huiselijke hobby's en gezelschapsspelen als puzzelen, spelletjes doen, kaarten, verzamelen	Computeren (niet voor het werk)	Handvaardigheid als knutselen, kleding maken, breien, handwerken, modelbouw	Creatieve en kunstzinnige activiteiten als tekenen, schilderen, zingen, muziekinstrument bespelen, dans/ballet, toneelspe- len	Activiteiten rondom huis zoals hond uitla- ten, ommetje maken, met de kinderen spe- len, rondhangen bij huis	Sportieve activiteiten thuis zoals fitness, gymnastiek	Vissen
13 t/m 17	46	51	86	22	45	55	44	4
18 t/m 25	48	48	90	13	30	53	40	4
Jongens	42	44	89	11	26	50	43	8
Meisjes	51	53	88	21	43	57	41	1
Westers	54	51	92	14	38	55	43	5
Niet-westers	39	47	85	20	34	53	40	3
VMBO of lager	40	57	84	16	43	51	44	7
MBO	45	58	94	17	25	63	40	4
HAVO, VWO	49	53	92	31	55	60	48	3
HBO, WO	45	46	94	12	36	52	45	2
Betaald werk	58	48	89	11	28	52	38	6
Overig	40	39	76	17	33	48	36	3
Noordoever binnen ring	43	47	90	18	34	53	39	3
Noordoever buiten ring	53	56	86	13	37	52	51	6
Zuidoever	49	48	88	18	38	56	40	5
Sociale minima	46	55	90	22	42	52	40	3
Minimum tot modaal	46	48	93	13	31	63	44	3
Modaal tot 2x modaal	55	54	94	10	35	61	48	6
Meer dan 2x modaal	49	48	92	18	32	47	39	6
Totaal 13 t/m 25 jarigen	47	49	88	17	36	54	42	4

Ten opzichte van voorgaande jaren doen zich weinig opmerkelijke verschillen voor. Wel lijkt er een negatieve trend te ontstaan wat betreft de tijdsbesteding van jongeren aan sport.

Tabel 3.9 *Percentage Rotterdamse jongeren dat wel eens tijd besteedt aan genoemde hobby's in 2005, 2007 en 2009*

	Verzorgende hobby's : klussen in en aan huis, tuinieren, verzorgen van planten en dieren	Huiselijke hobby's en gezelschapsspelen als puzzelen, spelletjes doen, kaarten, verzamelen	Computeren (niet voor het werk)	Handvaardigheid als knutselen, kleding maken, breien, handwerken, modelbouw	Creatieve en kunstzinnige activiteiten als tekenen, schilderen, zingen, muziekinstrument bespelen, dans/ballet, toneelspelen	Activiteiten rondom huis zoals hond uitlaten, ommetje maken, met de kinderen spelen, rondhangen bij huis	Sportieve activiteiten thuis zoals fitness, gymnastiek	Vissen
13 t/m 25 jarigen 2009	47	49	88	17	36	54	42	4
13 t/m 25 jarigen 2007	50	54	88	19	37	52	44	4
13 t/m 25 jarigen 2005	51	52	86	17	35	56	45	3

3.3 Boeken lezen

Een derde van de Rotterdammers leest (vrijwel) nooit een boek *voor het plezier*. Onder ouderen is dit aandeel lager dan onder de jongere Rotterdammers.

Tabel 3.10 *Percentage Rotterdamse jongeren en overige Rotterdammers dat wel eens boeken leest voor het plezier*

	Regelmatig (≥ 10 per jaar)	af en toe (2-10 per jaar)	(vrijwel) nooit (0 -1 per jaar)	totaal
13 t/m 25	27	38	36	100
26 en ouder	38	32	31	100
Alle leeftijden	36	33	32	100

Als naar de jongeren onderling wordt gekeken (zie tabel 3.11) is te zien dat meisjes, westerse jongeren en jongeren die een HAVO-VWO-opleiding volgen meer lezen dan andere jongeren. Jongens, niet-westerse jongeren (met name Surinamers en Antillianen), jongeren die een MBO-opleiding volgen en jongeren die aan de zuidoever wonen, lezen in vergelijking met andere jongeren het minst.

Tabel 3.11 *Percentage Rotterdamse jongeren dat wel eens boeken leest voor het plezier, naar diverse kenmerken*

	Regelmatig (>= 10 per jaar)	af en toe (2-10 per jaar)	(vrijwel) nooit (0 -1 per jaar)	totaal
13 t/m 17	28	35	37	100
18 t/m 25	26	39	35	100
Jongens	14	34	52	100
Meisjes	35	40	25	100
Westers	33	38	29	100
Niet-westers	20	37	43	100
VMBO of lager	27	33	40	100
MBO	15	28	57	100
HAVO, VWO	36	41	24	100
HBO, WO	29	45	26	100
Betaald werk	27	33	40	100
Overig	18	43	39	100
Noordoever binnen ring	27	43	29	100
Noordoever buiten ring	35	26	39	100
Zuidoever	21	36	43	100
Sociale minima	25	40	35	100
Minimum tot modaal	21	39	40	100
Modaal tot 2x modaal	31	31	39	100
Meer dan 2x modaal	33	37	30	100
Totaal 13 t/m 25 jarigen	27	38	36	100

Hoewel het aandeel jongeren dat (vrijwel) nooit leest over de jaren heen nagenoeg gelijk is gebleven, neemt het aandeel jongeren dat regelmatig leest voorzichtig toe (tabel 3.12).

Tabel 3.12 *Percentage Rotterdamse jongeren dat wel eens boeken leest voor het plezier in 2005, 2007 en 2009*

	Regelmatig (>= 10 per jaar)	af en toe (2-10 per jaar)	(vrijwel) nooit (0 -1 per jaar)	totaal
13 t/m 25 jarigen 2009	27	38	36	100
13 t/m 25 jarigen 2007	25	40	36	100
13 t/m 25 jarigen 2005	23	39	38	100

3.4 Muziek luisteren

In tabel 3.13 wordt aangegeven naar welke soorten muziek Rotterdammers luisteren. Pop/rockmuziek wordt door Rotterdammers het meest beluisterd, gevolgd door urban. Ouderen luisteren relatief veel naar klassieke muziek, jazz/blues en opera. Jongeren luisteren juist vaker naar wereldmuziek, dance en urban.

Tabel 3.13 Percentage Rotterdamse jongeren en overige Rotterdammers dat naar verschillende soorten muziek luistert

	klassiek	jazz/blues	opera	wereldmuziek/ etnisch	dance	pop/rock	urban	- hiphop	- soul/r&b/funk	- reggae/dancehall/reggaeton	ander soort muziek	ik luister nooit naar muziek
13 t/m 25	18	20	3	29	43	60	70	57	49	35	33	2
26 en ouder	35	31	11	22	24	54	35	13	29	15	35	3
Totaal	32	29	9	23	28	55	42	22	33	19	35	3

N.B. 'Urban' is een samenstelling van hiphop, soul/r&b/funk en reggae/dancehall/reggaeton

Tussen jongeren onderling is ook een aantal verschillen te zien (zie tabel 3.14)

Over het algemeen zijn het vaker de oudere jongeren, meisjes, westerse jongeren en HBO-/WO-leerlingen die naar klassieke muziek, jazz/blues, dance en pop/rockmuziek luisteren. Ook de jongeren met een hoog huishoudinkomen luisteren in vergelijking met andere jongeren vaker naar dance en pop/rockmuziek.

Wereldmuziek en urban zijn muzieksoorten die relatief vaak door 13 t/m 17-jarigen, niet-westerse jongeren en jongeren uit het voortgezet onderwijs of het MBO worden beluisterd. Wereldmuziek is vooral populair onder Turkse en Marokkaanse jongeren, urban onder Surinamers en Antillianen. Overigens luisteren Turkse jongeren ook relatief veel naar pop/rockmuziek.

Tot slot: jongeren die op de noordoever binnen de ring wonen, luisteren relatief vaak naar wereldmuziek en relatief weinig naar reggae. Jongeren van de noordoever buiten de ring luisteren in vergelijking met andere jongeren vaker naar pop/rock en soul/r&b. Jazz/blues wordt relatief weinig beluisterd door jongeren die op de zuidoever wonen.

Tabel 3.14 Percentage Rotterdamse jongeren naar diverse kenmerken dat naar verschillende soorten muziek luistert

	klassiek	jazz/blues	opera	wereldmuziek/ etnisch	dance	pop/rock	urban	- hiphop	- soul/r&b/funk	- reggae/dancehall/reggaeton	ander soort muziek	ik luister nooit naar muziek
13 t/m 17	12	15	2	39	39	54	79	70	53	40	31	1
18 t/m 25	22	23	4	22	45	64	65	49	46	32	34	3
Jongens	16	17	3	25	38	51	67	55	38	33	35	4
Meisjes	20	22	4	31	46	67	72	58	57	37	31	1
Westers	24	30	3	12	54	74	62	50	46	32	38	-
Niet-westers	12	10	3	47	30	45	79	65	53	39	28	4
VMBO of lager	6	7	1	40	29	40	77	61	48	34	39	1
MBO	9	8	2	38	35	42	71	62	45	40	29	3
HAVO, VWO	19	26	3	39	49	63	83	74	61	40	34	2
HBO, WO	29	35	3	21	50	72	66	50	51	26	30	3
Betaald werk	18	17	5	15	49	71	59	45	45	31	36	1
Overig	20	17	4	31	33	55	72	57	43	44	32	1
Noordoever binnen ring	22	25	3	35	43	60	68	52	48	28	28	3
Noordoever buiten ring	18	22	1	21	47	70	68	63	54	39	36	1
Zuidoever	14	13	4	25	40	55	74	60	48	42	38	1
Sociale minima	18	21	4	33	37	60	75	61	51	37	32	2
Minimum tot modaal	13	22	2	40	42	50	67	55	51	35	24	4
Modaal tot 2x modaal	18	20	3	24	48	64	62	48	46	27	38	1
Meer dan 2x modaal	22	21	3	13	55	76	75	67	55	40	32	3
Totaal 13 t/m 25 jarigen	18	20	3	29	43	60	70	57	49	35	33	2

De vraag naar muziek luisteren werd eind 2009 voor het eerst gesteld. Er is dus geen vergelijking mogelijk met eerdere onderzoeken.

3.5 Vrije tijd doorbrengen met anderen en alleen

Ruim de helft van de Rotterdammers brengt veel vrije tijd door met gezinsleden. Het aandeel Rotterdammers dat veel tijd met familieleden, vrienden/kennissen of alleen doorbrengt, ligt rond een kwart. Met de burens wordt relatief weinig tijd besteed.

Vanwege de toelichting (partner, kinderen) bij de antwoordmogelijkheid “gezinsleden” hebben jongeren die veel vrije tijd doorbrengen met een ouder, broer of zus hier misschien niet gekozen voor het antwoord “gezinsleden”, maar voor het antwoord “familieleden”. Hieruit kan dus niet veel worden geconcludeerd. Worden de aandelen van beide categorieën bij elkaar opgeteld, dan blijkt dat zowel jong als oud even vaak veel tijd doorbrengt met gezinsleden of familie. Het enige verschil tussen jongeren en ouderen doet zich dan nog voor bij het doorbrengen van de tijd alleen en met vrienden en kennissen: jongeren zijn vaker alleen, maar ook vaker met vrienden of kennissen.

Tabel 3.15 Percentage Rotterdamse jongeren en overige Rotterdammers dat veel vrije tijd doorbrengt in het gezelschap van...

	gezinsleden (partner, kinderen)	familieleden	burens	vrienden/ kennissen	alleen
13 t/m 25	49	32	5	52	33
26 en ouder	58	23	6	20	25
Alle leeftijden	56	25	5	26	26

Meisjes, VMBO-leerlingen, jongeren van de zuidoever en jongeren met een modaal tot 2x modaal huishoudinkomen besteden relatief vaak veel tijd met gezinsleden en/of familieleden. HBO-/WO-leerlingen, jongeren die op de noordoever buiten de ring wonen en jongeren met een hoog huishoudinkomen brengen relatief weinig tijd door met gezinsleden en/of familieleden.

De jongere jongeren, jongens, westerse jongeren, jongeren die op de noordoever binnen de ring wonen en jongeren met een huishoudinkomen van meer dan twee keer modaal zijn relatief vaak in het gezelschap van vrienden en kennissen. Jongeren die betaald werk hebben en jongeren met een lager inkomen, zijn juist relatief weinig bij vrienden en kennissen te vinden.

HBO-/WO-leerlingen en jongeren die op de noordoever buiten de ring wonen brengen relatief veel tijd alleen door. Jongeren die een MBO-opleiding volgen en jongeren met een hoog inkomen zijn in vergelijking met andere jongeren juist weinig alleen.

Jongeren die op de noordoever buiten de ring wonen en jongeren met een hoger huishoudinkomen brengen het minst tijd door met de burens.

Onder de niet-westerse jongeren zijn het met name de Turkse jongeren die veel vrije tijd doorbrengen met het gezin en/of familieleden en met vrienden en kennissen.

Overig niet-westerse jongeren zijn relatief vaak alleen.

Tabel 3.16 *Percentage Rotterdamse jongeren (naar diverse kenmerken) dat veel vrije tijd doorbrengt in het gezelschap van...*

	gezinsleden (partner, kinderen)	familieleden	buren	vrienden/ kennissen	alleen
13 t/m 17	52	33	6	57	30
18 t/m 25	48	31	4	49	34
Jongens	40	31	4	58	31
Meisjes	56	32	6	48	34
Westers	53	26	3	55	33
Niet-westers	46	37	7	48	32
VMBO of lager	54	41	5	56	35
MBO	46	32	5	58	27
HAVO, VWO	53	31	6	59	31
HBO, WO	41	23	6	51	39
Betaald werk	52	33	3	38	33
Overig	60	43	5	53	27
Noordoever binnen ring	47	33	7	58	30
Noordoever buiten ring	49	17	1	48	46
Zuidoever	53	38	5	46	30
Sociale minima	42	34	8	55	34
Minimum tot modaal	49	33	5	40	34
Modaal tot 2x modaal	58	35	2	49	35
Meer dan 2x modaal	48	19	2	65	27
Totaal 13 t/m 25 jarigen	49	32	5	52	33

In vergelijking met voorgaande jaren wordt er minder vaak tijd doorgebracht met gezinsleden en is men wat vaker alleen.

Tabel 3.17 *Percentage Rotterdamse jongeren (in 2005, 2007 en 2009) dat veel vrije tijd doorbrengt in het gezelschap van...*

	gezinsleden (partner, kinderen)	familieleden	buren	vrienden/ kennissen	alleen
13 t/m 25 jarigen 2009	49	32	5	52	33
13 t/m 25 jarigen 2007	55	33	7	58	24
13 t/m 25 jarigen 2005	57	33	6	53	25

3.6 Mediagebruik

Bijna alle Rotterdammers kijken wel eens naar de televisie (zie tabel 3.18). De radio (inclusief de lokale radiozenders) en de lokale zender TV Rijnmond zijn onder ouderen populairder dan onder jongeren. Zij besteden ook meer tijd aan TV kijken en radio luisteren dan jongeren. FunX/Juize FM wordt vaker door jongeren dan door ouderen beluisterd, maar ouderen luisteren gemiddeld langer naar de zender dan de jongere Rotterdammers.

Tabel 3.18 Percentage Rotterdamse jongeren en overige Rotterdammers dat kijkt of luistert naar (lokale) TV en radio en de gemiddelde tijdsbesteding daaraan in uren per dag (alleen van degenen die kijken/luisteren)

	Percentage kijkers/luisteraars					Gemiddeld aantal uren per dag				
	TV	TV Rijnmond	radio	lokale radio	FunX/Juize FM	TV	TV Rijnmond	radio	lokale radio	FunX/Juize FM
13 t/m 25	95	23	58	15	28	2,5	1,0	2,6	1,8	1,8
26 en ouder	97	37	72	26	8	3,0	1,1	3,6	2,5	2,5
Alle leeftijden	96	34	69	24	12	2,9	1,1	3,5	2,4	2,2

Wanneer naar de verschillen tussen jongeren onderling wordt gekeken (tabel 3.19), dan blijkt dat jongeren nagenoeg even veel naar de televisie kijken. Wel is te zien dat TV Rijnmond en FunX/Juize FM relatief vaak wordt bekeken/beluisterd door 13 t/m 17-jarigen, niet-westerse jongeren (vooral door Surinamers en Antillianen), jongeren die een lage opleiding volgen en jongeren die op de zuidoever wonen. Jongeren met een hoog inkomen kijken/luisteren relatief weinig naar deze televisie- en radiozenders.

De radio lijkt een andere groep jongeren meer aan te spreken, namelijk de 18 t/m 25-jarigen, westerse jongeren (maar ook Surinaamse en Antilliaanse jongeren) en jongeren met betaald werk. Zij luisteren in vergelijking met andere jongeren ook langer naar de radio.

Tevens is te zien dat niet-westerse jongeren (vooral Surinamers en Antillianen) gemiddeld langer naar de televisie kijken dan westerse jongeren. Westerse jongeren besteden daarentegen meer tijd aan het luisteren naar de radio. Naast de niet-westerse jongeren zijn het de MBO-leerlingen die relatief veel tijd besteden aan televisie kijken (inclusief TV Rijnmond) en het luisteren naar lokale radio en FunX/Juize FM.

Tabel 3.19 *Percentage Rotterdamse jongeren (naar diverse kenmerken) dat kijkt of luistert naar (lokale) TV en radio en de gemiddelde tijdsbesteding daaraan in uren per dag (alleen van degenen die kijken/luisteren)*

	Percentage kijkers/luisteraars					Gemiddeld aantal uren per dag				
	TV	TV Rijnmond	radio	lokale radio	FunX/ Juize FM	TV	TV Rijnmond	radio	lokale radio	FunX/ Juize FM
13 t/m 17	96	25	52	16	35	2,8	1,3	2,3	2,0	1,9
18 t/m 25	94	21	62	15	24	2,3	,8	2,8	1,6	1,6
Jongens	96	24	60	15	31	2,5	1,2	2,9	1,9	1,6
Meisjes	94	21	56	15	27	2,6	,9	2,4	1,7	1,9
Westers	94	15	68	15	19	2,1	,8	2,9	1,7	1,5
Niet-westers	96	31	47	15	39	3,0	1,2	2,2	1,8	2,0
VMBO of lager	98	37	46	11	36	2,8	,9	2,5	1,1	1,6
MBO	94	32	52	22	39	3,6	1,6	3,2	2,5	2,4
HAVO, VWO	94	16	51	11	25	2,1	,7	1,5	1,6	1,3
HBO, WO	91	14	56	12	18	1,9	,5	2,0	1,1	1,4
Betaald werk	96	22	73	15	23	2,4	,8	3,8	1,9	2,0
Overig	97	26	60	20	37	2,9	1,3	2,2	1,7	1,7
Noordoever binnen ring	95	17	54	12	26	2,2	1,2	2,3	1,5	1,7
Noordoever buiten ring	96	22	62	14	22	2,4	,7	2,7	1,5	2,2
Zuidoever	94	30	61	20	34	3,0	1,0	3,0	2,1	1,7
Sociale minima	93	25	53	17	28	2,5	1,0	2,4	1,4	1,9
Minimum tot modaal	97	24	54	15	31	2,8	1,3	2,5	2,7	1,9
Modaal tot 2x modaal	95	22	62	9	23	2,5	,8	3,0	2,1	1,6
Meer dan 2x modaal	97	11	58	17	19	2,0	,9	2,7	1,5	1,6
Totaal 13 t/m 25 jarigen	95	23	58	15	28	2,5	1,0	2,6	1,8	1,8

In vergelijking met de afgelopen jaren wordt er minder naar TV Rijnmond gekeken en minder radio geluisterd. Degenen die wel naar deze zenders kijken/luisteren besteden hier gemiddeld even veel tijd aan.

Tabel 3.20 *Percentage Rotterdamse jongeren (in 2005, 2007 en 2009) dat kijkt of luistert naar (lokale) TV en radio en de gemiddelde tijdsbesteding daaraan in uren per dag (alleen van degenen die kijken/luisteren)*

	Percentage kijkers/luisteraars					Gemiddeld aantal uren per dag				
	TV	TV Rijnmond	radio	lokale radio	FunX/ Juize FM	TV	TV Rijnmond	radio	lokale radio	FunX/ Juize FM
13 t/m 25 jarigen 2009	95	23	58	15	28	2,5	1,0	2,6	1,8	1,8
13 t/m 25 jarigen 2007	97	32	60	16	-	2,6	1,0	2,6	1,9	-
13 t/m 25 jarigen 2005	99	42	69	20	-	2,6	1,0	2,5	1,5	-

In 2009 is voor het eerst gevraagd of men wel eens naar FunX/Juize FM luistert.

3.7 Internetgebruik

Een ruime meerderheid van de Rotterdammers gebruikt internet (zie tabel 3.21). Onder de jongeren is dit aandeel nog duidelijk hoger dan onder ouderen. Ook de duur van het internetgebruik ligt onder jongeren hoger dan onder de oudere Rotterdammers.

Tabel 3.21 Percentage Rotterdamse jongeren en overige Rotterdammers dat gebruik maakt van internet en het gemiddelde gebruik per week in aantal uren

	Aandeel internetgebruikers	Gemiddeld # uur per dag
13 t/m 25	96	3,9
26 en ouder	83	2,8
Alle leeftijden	85	3,0

De verschillen tussen jongeren onderling in het gebruik van internet zijn minimaal. Het gemiddeld aantal uur dat van internet gebruik wordt gemaakt verschilt hier en daar wel. Zo brengen niet-westerse jongeren (met name Surinamers en Antillianen), MBO-leerlingen en jongeren met een laag huishoudinkomen relatief veel tijd door op het net.

Tabel 3.22 Percentage Rotterdamse jongeren (naar diverse kenmerken) dat gebruik maakt van internet en het gemiddelde gebruik per week in aantal uren

	Aandeel internetgebruikers	Gemiddeld # uur per dag
13 t/m 17	96	3,7
18 t/m 25	96	4,0
Jongens	96	4,0
Meisjes	96	3,8
Westers	98	3,6
Niet-westers	94	4,2
VMBO of lager	97	4,1
MBO	95	4,6
HAVO, VWO	97	2,8
HBO, WO	98	4,4
Betaald werk	96	3,7
Overig	94	3,9
Noordoever binnen ring	96	3,8
Noordoever buiten ring	96	3,7
Zuidoever	96	4,1
Sociale minima	94	4,1
Minimum tot modaal	97	4,6
Modaal tot 2x modaal	96	3,4
Meer dan 2x modaal	99	3,6
Totaal 13 t/m 25 jarigen	96	3,9

In vergelijking met 2007 is het aandeel internetgebruikers nauwelijks gestegen, maar dat is ook nauwelijks meer mogelijk: het aandeel nadert immers de 100%. Wel is de gemiddelde tijdsbesteding hieraan duidelijk toegenomen.

Tabel 3.23 Percentage Rotterdamse jongeren in 2007 en 2009 dat gebruik maakt van internet en het gemiddelde gebruik per week in aantal uren

	Aandeel internetgebruikers	Gemiddeld # uur per dag
13 t/m 25 jarigen 2009	96	3,9
13 t/m 25 jarigen 2007	94	2,9

Wat de Rotterdammers op internet doen, is in onderstaande tabel te zien. Eerder zagen we al dat jongeren vaker en langer dan ouderen gebruik maken van het internet. In de tabel is te zien dat jongeren zich ook met meerdere activiteiten op het net bezighouden. Jongeren houden zich beduidend vaker bezig met funsurfen, chatten, bijhouden of bekijken van netwerksites zoals MSN, Hyves, Facebook of LinkedIn en het downloaden van muziek of films. Ouderen maken juist iets vaker gebruik van bankieren via internet. Deze informatie is er niet voor eerdere jaren.

Tabel 3.24 Activiteiten op internet van Rotterdamse jongeren en overige Rotterdammers (in percentages)

	gericht informatie zoeken op internet	funsurfen / surfen voor het plezier	e-mail	nieuwsberichten of nieuwsgroepen	chatten/chatboxen	bijhouden of bekijken van netwerk sites	bijhouden van een weblog	reageren op weblog/ ieuwsgroep	downloaden van software	downloaden van muziek of film	on line gaming / spelletjes	bankieren via internet	teleshoppen (aankopen via internet)
13 t/m 25	81	63	91	37	47	77	6	7	25	49	38	61	33
26 en ouder	77	30	77	40	14	33	3	4	16	17	14	67	37
Alle leeftijden	78	37	79	39	21	42	4	5	18	24	19	66	36

3.8 Informatiebronnen

Bijna alle Rotterdammers laten zich op de een of andere manier informeren over culturele activiteiten in Rotterdam. De meest geraadpleegde bronnen zijn vrienden, familie, kennissen of collega's en huis-aan-huisbladen. Jongeren laten zich vaker informeren via de televisie, Metro/Spits, sociale netwerken, websites in het algemeen en vrienden, familie, kennissen en collega's. Ten opzichte van de oudere stadsgenoten maken zij ook vaker gebruik van digitale informatiebronnen. Huis-aan-huisbladen en het AD/RD zijn bronnen waar juist de oudere Rotterdammers vaker gebruik van maken.

Tabel 3.25 *Percentage Rotterdamse jongeren en overige Rotterdammers dat gebruik maakt van diverse informatiebronnen om op de hoogte te blijven van culturele activiteiten in de stad*

	Radio	Televisie	Kabelkrant, teletekst	Huis aan huisbladen	Het AD / RD dagblad	Een landelijk dagblad	Metro en/of spits	Nl10	Uitagenda Rotterdam	DIMI magazine*	Brochures, folders, flyers	Affiches, uithangborden, posters	Websites van culturele organisaties	Website van het Rotterdams uitburo	Website www.rotterdam.info	Sociale netwerken (Hyves, Facebook etc)	Andere websites	Wekelijkse dig. nieuwsbrief vh Uitburo	Rotterdams Uitburo in centrale bieb	Bezoek aan de Rotterdam store (vzv)	Vrienden, familie, kennissen of collega's	Minstens 1 informatiebron	Minstens 1 Rotterdam Festivals bron	Minstens 1 digitale informatiebron
13 t/m 25	26	50	9	23	16	4	44	8	17	2	31	37	20	5	5	27	17	3	2	1	59	98	22	49
26 en ouder	23	31	10	51	26	9	30	13	22	1	31	35	15	7	7	7	10	3	3	2	45	96	26	31
Alle leeftijden	23	35	10	45	24	8	33	12	21	1	31	35	16	7	7	11	11	3	3	2	47	96	25	35

* Het DIMI magazine is speciaal voor jongeren

In tabel 3.26 wordt ingezoomd op de jongeren en het gebruik van de verschillende informatiebronnen.

De jongere jongeren van Rotterdam raadplegen relatief vaak de televisie en de kabelkrant/teletekst en maken in vergelijking met de oudere jongeren ook vaker gebruik van sociale netwerken. De 18 t/m 25-jarige Rotterdammers maken daarentegen vaker gebruik van een van de bronnen van Rotterdam Festivals, waaronder de Uitagenda Rotterdam.

Ook meisjes maken in vergelijking met jongens vaker gebruik van bronnen van Rotterdam Festivals, met name van de Uitagenda. Daarnaast laten zij zich relatief vaak informeren via digitale informatiebronnen en gedrukte media zoals de Metro/Spits, brochures, folders en flyers en affiches en uithangborden. Tot slot fungeren vrienden, familie, kennissen en collega's relatief vaak als informatiebron.

Het AD/RD, NL10, de Uitagenda Rotterdam, affiches, uithangborden en posters en websites van culturele organisaties worden vaker door westerse jongeren dan door niet-westerse jongeren geraadpleegd. Zowel bronnen van Rotterdam Festivals als digitale bronnen worden ten opzichte van de niet-westerse jongeren vaak gebruikt om op de hoogte te blijven van culturele activiteiten.

Jongeren die bezig zijn met een VMBO-opleiding of lager maken in vergelijking met andere jongeren weinig gebruik van de verschillende informatiebronnen.

MBO-ers laten zich relatief vaak informeren via de radio, televisie en de kabelkrant/teletekst, HAVO/VWO-ers via sociale netwerken zoals Hyves, Facebook en LinkedIn. Tevens richt deze laatste groep jongeren zich, samen met de HBO-/WO-leerlingen relatief vaak op bronnen van Rotterdam Festivals en digitale informatiebronnen.

HBO-/WO-ers gebruiken naast bronnen van Rotterdam Festivals en digitale informatiebronnen

in vergelijking met andere jongeren ook vaker de Metro/Spits, brochures, folders en flyers (en de Uitagenda).

Jongeren die op de noordoever buiten de ring wonen raadplegen ten opzichte van jongeren die elders in de stad wonen vaak de televisie, huis-aan-huisbladen, het AD/RD, brochures, affiches, websites van culturele organisaties en sociale netwerken. Alles bij elkaar genomen maken zij tevens vaker gebruik van digitale informatiebronnen en van bronnen van Rotterdam Festivals.

Tabel 3.26 *Percentage Rotterdamse jongeren (naar diverse kenmerken) dat gebruik maakt van diverse informatiebronnen om op de hoogte te blijven van culturele activiteiten in de stad*

	Radio	Televisie	Kabelkrant, teletekst	Huis aan huisbladen	Het AD / RD dagblad	Een landelijk dagblad	Metro en/of spits	NI10	Uitagenda Rotterdam	Dimi magazine	Brochures, folders, flyers	Affiches, uithangborden, posters	Websites van culturele organisaties	Website van het Rotterdams uitburo	Website www.rotterdam.info	Sociale netwerken (Hypes, Facebook etc)	Andere websites	Wekelijkse dig. nieuwsbrief vh Uitburo	Rotterdams Uitburo in centrale bieb	Bezoek aan de Rotterdam store (vvv)	Vrienden, familie, kennissen of collega's	Minstens 1 informatiebron	Minstens 1 Rotterdam Festivals bron	Minstens 1 digitale informatiebron
13 t/m 17	27	58	14	26	17	5	42	4	13	3	32	34	20	3	7	32	16	4	3	1	58	96	17	49
18 t/m 25	25	44	7	21	16	4	46	10	20	2	31	39	20	5	4	23	18	3	1	2	59	99	24	49
Jongens	26	47	10	21	20	4	36	5	9	1	17	20	17	3	4	24	15	1	0	1	52	96	12	44
Meisjes	25	51	9	23	14	4	51	10	23	3	41	50	22	5	6	29	18	5	2	2	64	99	29	52
Westers	24	43	7	24	20	6	42	13	24	4	34	46	24	7	5	29	17	5	1	2	61	99	29	55
Niet-westers	27	57	12	21	13	3	47	3	9	1	28	28	15	1	5	24	17	2	3	1	57	96	14	42
VMBO of lager	23	53	11	26	15	1	34	1	2	1	26	29	14	0	9	24	12	1	1	0	50	91	4	36
MBO	32	61	16	21	16	5	47	3	11	0	31	36	12	1	3	25	20	0	1	1	65	98	12	44
HAVO, VWO	27	55	11	26	17	6	48	10	22	5	34	42	27	7	7	40	14	7	5	0	61	98	29	55
HBO, WO	21	37	4	16	16	8	54	10	24	3	38	41	21	8	3	28	21	4	1	2	50	97	30	52
Betaald werk	26	43	8	28	18	1	41	11	18	3	26	36	22	5	3	17	16	3	0	1	62	100	23	49
Overig	26	59	10	22	14	3	35	9	17	2	28	34	19	4	6	26	17	3	2	1	65	99	20	50
Noordoever binnen ring	20	42	7	15	11	3	41	9	22	3	32	39	18	6	4	22	18	4	2	2	61	96	26	45
Noordoever buiten ring	24	59	6	36	24	8	47	7	18	4	40	49	31	8	9	36	13	7	4	0	57	98	27	58
Zuidoever	33	55	14	25	20	4	48	7	11	1	26	29	16	1	4	28	18	0	0	0	57	100	13	49
Sociale minima	26	48	9	18	11	3	47	7	19	3	31	35	16	4	4	22	16	4	3	2	57	97	24	43
Minimum tot modaal	27	57	10	21	19	5	48	6	13	2	28	37	12	6	7	32	20	1	0	2	58	97	17	53
Modaal tot 2x modaal	21	45	8	31	22	3	51	8	16	0	39	43	20	1	7	21	16	4	0	1	56	98	19	45
Meer dan 2x modaal	29	46	15	19	23	9	41	7	17	1	27	43	35	3	0	44	20	0	5	0	73	98	22	63
Totaal 13 t/m 25 jarigen	26	50	9	23	16	4	44	8	17	2	31	37	20	5	5	27	17	3	2	1	59	98	22	49

Jongeren die op de zuidoever wonen luisteren in vergelijking met andere jongeren vaker naar de radio om op de hoogte te blijven van culturele activiteiten.

Tot slot is te zien dat jongeren met een hoog huishoudinkomen van een aantal bronnen vaker gebruik maken dan jongeren met een lager huishoudinkomen. Het gaat bijvoorbeeld om het AD/RD, affiches, websites van culturele organisaties, sociale netwerken en familie, vrienden, kennissen en collega's. Een relatief groot deel van deze jongeren maakt tenminste gebruik van 1 digitale informatiebron.

De laatste tabel van dit hoofdstuk laat de uitkomsten zien voor de Rotterdamse jongeren van eind 2009 in vergelijking met die van eind 2007. Hoewel het aandeel jongeren dat zich via een van de bronnen laat informeren over culturele activiteiten wat hoger ligt dan in 2007 is te zien dat een groot deel van de bronnen minder vaak door jongeren worden geraadpleegd. Alleen de websites van culturele organisaties worden vaker gebruikt om op de hoogte te blijven.

Tabel 3.27 Percentage Rotterdamse jongeren in 2007 en 2009 dat gebruik maakt van diverse informatiebronnen om op de hoogte te blijven van culturele activiteiten in de stad

	Radio	Televisie	Kabelkrant, teletekst	Huis aan huisbladen	Het AD / RD dagblad	Een landelijk dagblad	Metro en/of spits	N10	Uitagenda Rotterdam	Dimi magazine	Brochures, folders, flyers	Affiches, uithangborden, posters	Websites van culturele organisaties	Website van het Rotterdams uitburo	Website www.rotterdam.info	Sociale netwerken (Hypes, Facebook etc)	Andere websites	Wekelijkse dig. nieuwsbrief vh Uitburo	Rotterdams Uitburo in centrale bieb	Bezoek aan de Rotterdam store (vvv)	Vrienden, familie, kennissen of collega's	Minstens 1 informatiebron	Minstens 1 Rotterdam Festivals bron	Minstens 1 digitale informatiebron
13 t/m 25 jarigen 2009	26	50	9	23	16	4	44	8	17	2	31	37	20	5	5	27	17	3	2	1	59	98	22	49
13 t/m 25 jarigen 2007	32	64	16	28	21	8	55	14	14	3	43	42	13	4	7	-	33	1	2	1	67	92	19	-

4 Cultuurdeelname

In dit hoofdstuk passeren verschillende vormen van cultuurdeelname door jongeren de revue: bezoek aan culturele voorstellingen, bezoek aan cultureel erfgoed, bezoek aan festivals, bezoek aan theaters in de omgeving van Rotterdam, het bezoek aan lokale cultuurcentra en het beoefenen van kunstzinnige bezigheden. Tot slot komen we te weten of, en zo ja wat jongeren in het cultuuraanbod in Rotterdam missen.

4.1 Bezoek aan culturele voorstellingen

80% van de Rotterdammers heeft in de twaalf maanden voorafgaand aan het onderzoek een of meer culturele voorstellingen bezocht. Onder de Rotterdamse jongeren ligt dat aandeel op iets meer dan negentig procent en onder de niet-jongeren iets boven de driekwart. Het meest populair zijn de filmvoorstellingen.

Tabel 4.1 Percentage Rotterdamse jongeren en overige Rotterdammers dat in de afgelopen twaalf maanden genoemde culturele voorstellingen bezocht

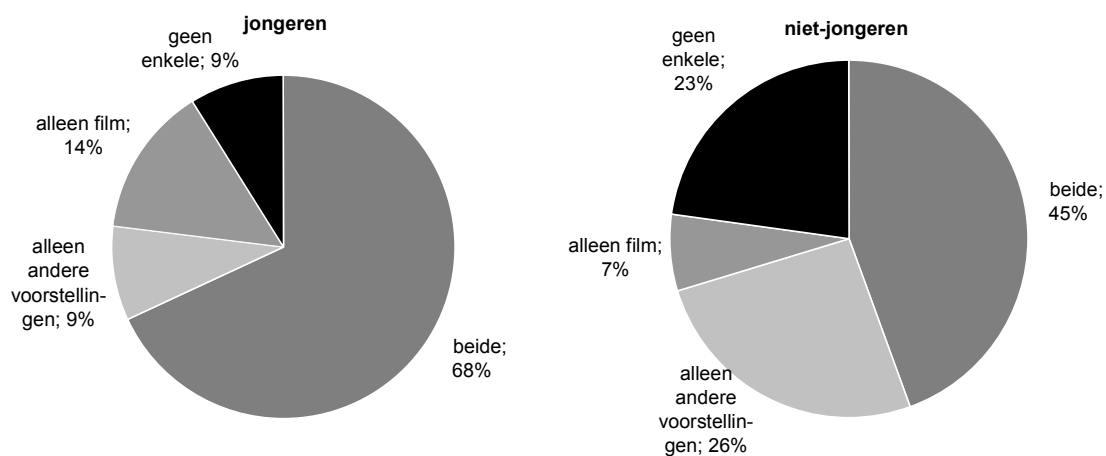
	13 t/m 25	26 en ouder	Totaal
Toneelvoorstelling	31	23	25
Cabaret, stand up comedy, kleinkunst	25	21	22
Opera of operette	3	6	6
Concert klassieke muziek	7	16	14
Concert pop/rock	23	22	22
Concert wereldmuziek	13	10	11
Concert Urban	18	8	10
- Soul/r&b/funk	10	5	6
- Reggae/dancehall/reggaeton	7	3	4
- Hiphop	12	2	4
Jazz-/bluesconcert	7	11	10
Concert, harmonie, fanfare, brassband	9	6	6
Musical	27	21	23
Dance-/houseparty	24	7	11
Ballet-/dansvoorstelling	10	8	9
Film in bioscoop of filmhuis	82	52	58
Uitvoering van een koor	7	12	11
Literaire bijeenkomst	4	6	5
Lezing over kunst/kunstgeschiedenis	6	5	5
Debat	9	6	6
Cultureel festival	40	30	32
Minstens een van bovenstaande	91	77	80
Minstens een exclusief film	77	71	72
Minstens een excl. debat en festival	90	75	78
Minstens een excl. film, debat en festival	71	65	67

Aangezien het filmbezoek onder jongeren aanzienlijk hoger ligt dan onder ouderen, is een vergelijking tussen de twee leeftijdsgroepen ook zinvol wanneer het bezoek aan films niet wordt meegeteld. In dat geval is het verschil tussen jongeren en ouderen kleiner: 77 procent van de jongeren en 71 procent van de ouderen heeft de afgelopen twaalf maanden een of meer voorstellingen exclusief de film bezocht.

Naast het bezoek aan de film, gaan jongeren vaker dan ouderen naar toneelvoorstellingen, urban concerten, dance-/houseparty's en culturele festivals. Ouderen bezoeken juist vaker concerten van klassieke muziek.

In onderstaande taartdiagrammen worden de verschillen tussen de Rotterdamse jongeren en 26-plussers nog eens weergegeven.

Figuur 4.1 Percentage Rotterdamse jongeren en overige Rotterdammers dat een bezoek brengt aan film- en andere voorstellingen

Ruim tweederde van de jongeren heeft het jaar voorafgaand aan het onderzoek zowel een bezoek gebracht aan de bioscoop als aan een andere culturele instelling of voorstelling. Onder de oudere Rotterdammers is dit aandeel aanmerkelijk lager: nog niet de helft van hen bezocht de bioscoop *en* een andere voorstelling. Voor ouderen geldt juist dat zij vaker andere voorstellingen (dan film) bezochten.

In onderstaande tabel worden de verschillen tussen jongeren onderling weergegeven.

Tabel 4.2 Percentage Rotterdamse jongeren (naar diverse kenmerken) dat in de afgelopen twaalf maanden genoemde culturele voorstellingen bezocht

	13 t/m 17	18 t/m 25	man	vrouw	westers	niet-westers	VMBO of lager	MBO	HAVO, VWO	HBO, WO	Betaald werk	Overig	Noordoever binnen ring	Noordoever buiten ring	Zuidoever	Sociale minima	Minimum tot modaal	Modaal tot 2x modaal	Meer dan 2x modaal	Totaal 13 t/m 25 jarigen
Toneelvoorstelling	40	26	25	36	34	28	37	22	44	32	23	33	30	39	29	31	24	29	35	31
Cabaret, stand up comedy, kleinkunst	21	28	26	25	34	16	22	18	25	37	29	15	25	34	22	25	28	27	24	25
Opera of operette	2	3	4	2	4	2	1	4	3	4	2	2	5	2	1	4	1	2	4	3
Concert klassieke muziek	6	8	6	7	8	6	1	1	10	12	7	6	8	10	4	7	4	11	8	7
Concert pop/rock	16	27	19	26	33	12	12	10	18	32	34	19	24	29	18	22	16	25	25	23
Concert wereldmuziek	11	14	8	17	11	15	12	12	10	19	14	8	12	17	12	12	14	18	8	13
Concert Urban	20	17	17	20	17	20	22	17	21	17	15	20	16	21	20	25	15	12	17	18
- Soul/r&b/funk	12	8	8	11	7	12	16	11	8	9	8	10	7	12	12	12	11	5	8	10
- Reggae/dancehall/reggaeton	8	7	7	8	7	7	10	6	8	7	6	9	5	10	9	9	7	7	5	7
- Hiphop	16	11	14	11	9	16	17	9	19	12	10	11	12	14	13	17	9	9	16	12
Jazz-/bluesconcert	3	10	6	8	12	2	-	1	5	14	11	6	10	9	3	6	4	11	6	7
Concert, harmonie, fanfare, brassb.	10	8	8	10	8	10	11	8	3	10	8	15	8	3	13	12	7	6	7	9
Musical	30	25	23	31	36	18	28	24	32	27	29	22	21	42	27	23	23	30	32	27
Dance-/houseparty	23	25	26	23	29	19	17	15	28	31	25	23	23	28	24	20	20	29	34	24
Ballet-/dansvoorstelling	10	10	7	12	13	7	4	6	15	17	4	11	11	14	7	12	7	9	14	10
Film in bioscoop of filmhuis	80	84	80	84	89	75	71	83	87	88	85	71	81	89	80	80	83	82	95	82
Uitvoering van een koor	9	6	7	8	10	4	1	3	14	12	5	5	7	11	6	7	4	9	12	7
Literaire bijeenkomst	4	5	5	4	5	4	1	3	7	7	3	2	4	5	4	4	3	4	9	4
Lezing over kunst/kunstgeschiedenis	5	7	6	6	6	6	6	4	3	10	3	9	9	1	5	8	6	3	5	6
Debat	10	9	10	9	10	8	5	3	18	17	5	4	8	11	10	9	8	9	14	9
Cultureel festival	40	39	36	42	40	39	32	34	43	47	36	40	41	40	38	35	41	42	45	40
Minstens een van bovenstaande	89	91	89	92	96	85	81	90	92	94	94	88	88	92	93	90	90	89	98	91
Minstens een exclusief film	76	77	71	81	86	67	65	68	83	84	78	74	73	83	79	74	72	80	82	77
Minstens een excl. debat en festival	88	90	87	91	96	83	80	88	91	94	92	86	87	92	91	88	89	88	97	90
Minstens een excl. film, debat en fest.	71	71	65	75	83	59	64	59	77	81	73	65	67	83	70	69	62	75	81	71

13 t/m 17-jarigen bezochten het jaar voorafgaand aan het onderzoek vaker toneelvoorstellingen dan oudere jongeren. De oudere jongeren bezochten daarentegen vaker cabaretvoorstellingen, pop-/rock- en jazz-/bluesconcerten. Alles bij elkaar genomen (zie de laatste vier regels in de tabel) zijn de verschillen tussen jongere en oudere jongeren te verwaarlozen.

Meisjes hebben vaker culturele voorstellingen bezocht dan jongens. Het gaat vooral om toneelvoorstellingen, pop-/rock concerten, concerten van wereldmuziek en musicals.

De verschillen tussen westerse en niet-westerse jongeren zijn groot (zowel afzonderlijk als op totaalniveau). Toneelvoorstellingen, cabaretvoorstellingen, pop/rock en jazz/blues concerten, musicals, dance-/houseparty's en de bioscoop werden het jaar voorafgaand aan het onderzoek vaker door westerse jongeren bezocht dan door niet-westerse jongeren. Niet-westerse jongeren bezochten vaker hiphopconcerten. Wanneer wordt ingezoomd op de niet-westerse jongeren dan blijkt dat Surinaamse en Antilliaanse jongeren beduidend vaker dan andere niet-westerse jongeren naar urbanconcerten, brassbandoptredens en dance-/houseparty's gaan. Turkse en Marokkaanse jongeren bezoeken, naast de bioscoop, relatief weinig culturele instellingen.

Ook de opleiding die door de jongeren gevolgd wordt, lijkt van invloed te zijn op het bezoek aan culturele voorstellingen. HAVO-/VWO-leerlingen bezochten relatief vaak toneelvoorstellingen, hiphopconcerten, uitvoeringen van een koor en debatten. HBO- en WO-leerlingen waren relatief vaak bij cabaretvoorstellingen, pop/rock en jazz-/bluesconcerten, dance-/houseparty's, ballet-/dansvoorstellingen, debatten en culturele festivals te vinden. Werkende jongeren bezochten vooral in vergelijking met jongeren die een lage opleiding volgden vaak pop/rockconcerten.

Jongeren die op de noordoever buiten de ring wonen, bezochten in vergelijking met de ander jongeren vaker toneel- en cabaretvoorstellingen, musicals en de bioscoop.

Wat betreft het huishoudinkomen van de jongeren is een aantal verschillen te zien: jongeren die van een laag inkomen moeten rondkomen, bezochten het jaar voorafgaand aan het onderzoek relatief vaak urbanconcerten. Jongeren met een hoog huishoudinkomen bezochten vaker dance-/houseparty's en de bioscoop. Alles bij elkaar genomen (laatste vier regels) was deze groep jongeren ook vaker te vinden bij culturele voorstellingen.

In de tabel op de volgende pagina wordt het bezoek aan culturele voorstellingen over de afgelopen jaren weergegeven.

Tabel 4.3 *Percentage Rotterdamse jongeren (in 2005, 2007 en 2009) dat in de afgelopen twaalf maanden genoemde culturele voorstellingen bezocht*

	13 t/m 25 jarigen 2005	13 t/m 25 jarigen 2007	13 t/m 25 jarigen 2009
Toneelvoorstelling	23	25	31
Cabaret, stand up comedy, kleinkunst*	16	19	25
Opera of operette	2	3	3
Concert klassieke muziek	5	9	7
Concert pop-/wereldmuziek	27	28	-
Concert pop/rock	-	-	23
Concert wereldmuziek	-	-	13
Concert Urban	-	-	18
- Soul/r&b/funk	-	-	10
- Reggae/dancehall/reggaeton	-	-	7
- Hiphop	-	-	12
Jazz-/bluesconcert	4	5	7
Concert, harmonie, fanfare, brassband	8	8	9
Musical	21	25	27
Dance-/houseparty	27	31	24
Ballet-/dansvoorstelling	8	9	10
Film in bioscoop of filmhuis	83	86	82
Uitvoering van een koor	3	6	7
Literaire bijeenkomst	4	3	4
Lezing over kunst/kunstgeschiedenis	4	2	6
Debat	-	7	9
Cultureel festival	-	40	40
Minstens een van bovenstaande	90	93	91
Minstens een exclusief film	68	78	77
Minstens een excl. debat en festival	-	-	90
Minstens een excl. film, debat en festival	-	-	71

*Tot en met 2007 zonder stand up comedy.

In vergelijking met voorgaande jaren lijken jongeren vaker toneel- en cabaretvoorstellingen en musicals te bezoeken. Dance- en houseparty's worden ten opzichte van 2007 minder vaak bezocht. Alles bij elkaar genomen is het cultuurbezoek in de afgelopen twee jaar niet gewijzigd.

4.2 Bezoek aan cultureel erfgoed

Rotterdamse ouderen brengen vaker een bezoek aan diverse soorten cultureel erfgoed dan jongere Rotterdammers. Het zijn met name de galeries/ateliers en bezienswaardige gebouwen, dorpen of stadsdelen die door ouderen vaker bezocht worden.

Tabel 4.4 Percentage Rotterdamse jongeren en overige Rotterdammers dat in de afgelopen twaalf maanden genoemde vormen van cultureel erfgoed bezocht

	Museum	Galerie, atelier	Archief	Bezienswaardige gebouwen, dorpen, stadsdelen	Tenminste een van deze
13 t/m 25	39	14	6	40	50
26 en ouder	40	23	3	45	58
Totaal	40	21	3	44	56

Tussen Rotterdamse jongeren onderling doen zich duidelijke verschillen voor (zie tabel 4.5). 13 t/m 17-jarigen, meisjes, jongeren van westerse afkomst, jongeren die een HAVO-/VWO-opleiding volgen, jongeren die op de noordoever buiten de ring wonen en jongeren met een hoog huishoudinkomen bezoeken in vergelijking met andere jongeren vaker cultureel erfgoed. Voor een deel zal dit "verplicht bezoek" via de school zijn. Onder de niet-westerse jongeren zijn het vooral de Marokkaanse jongeren die weinig geïnteresseerd zijn in cultureel erfgoed.

Tabel 4.5 Percentage Rotterdamse jongeren (naar diverse kenmerken) dat in de afgelopen twaalf maanden genoemde vormen van cultureel erfgoed bezocht

	Museum	Galerie, atelier	Archief	Bezienswaardige gebouwen, dorpen, stadsdelen	Tenminste een van deze
13 t/m 17	51	17	8	47	60
18 t/m 25	31	12	4	36	44
man	35	11	7	33	45
vrouw	41	16	5	45	54
westers	45	18	6	50	58
niet-westers	31	10	5	29	41
VMBO of lager	44	6	10	33	52
MBO	23	8	4	30	38
HAVO, VWO	72	30	7	63	76
HBO, WO	40	16	5	45	54
betaald werk	24	7	1	31	38
Overig	29	14	10	33	42
Noordoever binnen ring	40	15	7	40	50
Noordoever buiten ring	52	23	4	52	61
Zuidoever	31	8	5	34	45
Sociale minima	40	15	4	37	50
Minimum tot modaal	33	11	6	36	44
Modaal tot 2x modaal	39	9	3	41	53
Meer dan 2x modaal	44	24	5	53	59
Totaal 13 t/m 25 jarigen	39	14	6	40	50

In vergelijking met 2005 en 2007 hebben jongeren vaker een bezoek gebracht aan bezienswaardige gebouwen, dorpen of stadsdelen. Daarnaast is een voorzichtige stijging te zien in het aandeel jongeren dat een jaar voorafgaand aan het onderzoek een museum of archief bezoekt.

Tabel 4.6 Percentage Rotterdamse jongeren (in 2005, 2007 en 2009) dat in de afgelopen twaalf maanden genoemde vormen van cultureel erfgoed bezocht

	Museum	Galerie, atelier	Archief	Bezienswaardige gebouwen, dorpen, stadsdelen
13 t/m 25 jarigen 2009	39	14	6	40
13 t/m 25 jarigen 2007	37	12	2	37
13 t/m 25 jarigen 2005	35	13	3	32

4.3 Festivalbezoek

Gedurende het jaar wordt een groot aantal festivals georganiseerd in Rotterdam. In onderstaande tabel wordt aangegeven welk deel van de jongeren en ouderen in Rotterdam de betreffende festivals heeft bezocht.

Tweederde van de Rotterdammers heeft in de twaalf maanden voorafgaand aan het onderzoek een of meer Rotterdamse festivals bezocht. Onder de Rotterdamse jongeren ligt het aandeel festivalgangers op iets minder dan driekwart en onder de 26-plussers op iets minder dan tweederde.

Tabel 4.7 Percentage Rotterdamse jongeren en overige Rotterdammers dat in de afgelopen twaalf maanden onderstaande festivals bezocht

	Int. Filmfestival Rotterdam	Dunya Festival	De Parade	Pleinbioscoop	R'Uitmarkt	Wereldhavendagen	Zomercarnaval	Museumnacht	FFWD Danceparade	Gergiev Festival	Keuze v/d R'damse Schouwburg	De Wereld van Witte de With	Nationale Nieuwjaarsnacht bij Erasmusbrug	Metropolis Festival	Dag van de Romantische Muziek	Poetry International Festival	Operadagen Rotterdam	Noth Sea Jazz Festival	North Sea Round Town	Musica Republica	Camping Rotterdam	ZomerZondagen	Minstens één festival
13 t/m 25	13	30	17	9	6	25	33	6	22	2	2	11	12	7	3	2	3	6	4	4	3	6	72
26 en ouder	14	22	18	8	11	32	26	6	10	4	3	11	6	4	9	3	2	8	4	1	2	8	64
Totaal	14	24	18	8	10	31	28	6	13	4	3	11	7	5	8	3	2	7	4	2	2	7	66

De Wereldhavendagen en het Zomercarnaval zijn de meest bezochte festivals. De wereldhavendagen worden net iets vaker door oudere Rotterdammers bezocht, het zomercarnaval door de jongeren. Andere festivals die vaker door jongeren worden bezocht zijn: het Dunya festival, de FFWD Danceparade en de Nationale Nieuwjaarsnacht bij de Erasmusbrug. De R'uitmarkt en de Dag van de Romantische Muziek worden daarentegen vaker door 26-plussers bezocht.

In tabel 4.8 wordt het bezoek van de Rotterdamse jongeren verder uitgesplitst.

Tabel 4.8 Percentage Rotterdamse jongeren (naar diverse kenmerken) dat in de afgelopen twaalf maanden onderstaande festivals bezocht

	Int. Filmfestival Rotterdam	Dunya Festival	De Parade	Pleinbioscoop	R'uitmarkt	Wereldhavendagen	Zomercarnaval	Museumnacht	FFWD Danceparade	Gergiev Festival	Keuze v/d R'damse Schouwburg	De Wereld van Witte de With	Nationale Nieuwjaarsnacht bij Erasmusbrug	Metropolis Festival	Dag van de Romantische Muziek	Poetry International Festival	Operadagen Rotterdam	Noth Sea Jazz Festival	North Sea Round Town	Musica Republica	Camping Rotterdam	ZomerZondagen	Minstens één festival
13 t/m 17	12	36	22	8	7	29	32	4	19	2	3	9	11	8	2	3	3	6	1	4	2	8	75
18 t/m 25	14	26	15	9	5	22	33	7	23	2	2	12	12	6	3	2	2	6	5	5	3	5	71
man	12	30	16	8	5	29	32	4	21	3	3	9	12	6	2	3	2	7	4	4	3	6	72
vrouw	14	30	18	9	6	21	34	7	22	1	2	12	11	7	3	2	3	5	4	5	3	6	72
westers	15	16	17	11	6	29	24	9	27	2	1	16	10	9	3	1	3	6	5	4	4	6	74
niet-westers	11	45	18	5	5	19	42	2	15	2	3	5	13	4	2	3	2	5	2	5	2	7	71
VMBO of lager	4	44	17	3	5	22	38	1	15	-	1	1	8	2	-	1	1	9	1	-	1	13	71
MBO	11	43	18	4	5	26	40	9	24	2	4	6	8	6	2	2	3	4	2	8	4	4	78
HAVO, VWO	12	24	26	12	9	34	25	6	21	2	-	14	13	12	3	3	6	6	1	3	-	2	76
HBO, WO	18	23	10	10	8	17	27	6	20	2	3	17	13	6	5	3	3	7	8	3	4	5	69
betaald werk	14	21	18	11	2	24	31	5	26	2	1	10	13	6	2	1	2	5	4	5	2	6	71
overig	14	36	18	8	5	26	41	7	21	3	5	9	13	7	2	4	1	3	5	6	4	10	71
Noordoever binnen ring	15	31	18	11	7	20	34	7	20	3	4	15	11	5	2	3	3	6	5	4	4	6	73
Noordoever buiten ring	14	18	23	8	6	23	18	8	26	1	1	11	6	5	7	4	4	7	4	2	1	5	69
Zuidoever	10	34	15	5	4	32	39	4	22	1	2	5	15	9	-	-	1	4	2	6	2	7	73
Sociale minima	13	34	15	10	8	22	39	7	19	3	4	11	13	8	3	3	4	7	6	6	3	9	73
Minimum tot modaal	13	33	21	5	3	22	29	6	21	2	1	6	12	5	1	-	1	2	-	4	2	4	72
Modaal tot 2x modaal	14	26	18	8	4	24	29	8	26	1	2	15	8	5	7	-	3	4	6	3	2	4	68
Meer dan 2x modaal	11	16	19	10	3	26	27	1	21	3	1	14	11	11	1	7	4	14	1	4	3	5	76
Totaal 13 t/m 25 jarigen	13	30	17	9	6	25	33	6	22	2	2	11	12	7	3	2	3	6	4	4	3	6	72

De verschillen tussen jongeren onderling doen zich voornamelijk voor bij het Dunya festival, de Parade, de Wereldhavendagen en het zomercarnaval.

Het Dunya festival werd relatief vaak bezocht door 13 t/m 17-jarigen, niet-westerse jongeren (vooral Marokkanen), jongeren die een lagere opleiding volgen, jongeren die op de zuidoever wonen en jongeren die rond moeten komen van een laag inkomen.

Ook de Parade werd vaker door jongere jongeren bezocht dan de oudere jongeren, maar ook vaker door HAVO-/VWO-leerlingen en jongeren die op de noordoever buiten de ring wonen. Onder de niet-westerse jongeren zijn het relatief vaak de Surinamers en Antillianen die de Parade hebben bezocht.

De Wereldhavendagen trok relatief veel 13 t/m 17-jarigen, jongens, westerse jongeren, jongeren die een HAVO-/VWO-opleiding volgen en jongeren die op de zuidoever wonen.

Het zomercarnaval is relatief populair bij niet-westerse jongeren (vooral bij Surinamers en Antillianen), MBO-leerlingen, jongeren die op de zuidoever wonen en jongeren die van een laag huishoudinkomen moeten rondkomen.

De FFWD danceparade is juist meer bezocht door westerse dan door niet-westerse jongeren, hoewel het aandeel bezoekers onder Surinaamse en Antilliaanse jongeren wel relatief hoog is.

Tot slot is te zien dat De Wereld van Witte de With in vergelijking met andere jongeren vaker bezocht is door westerse jongeren en jongeren die op de noordoever binnen de ring wonen.

Tabel 4.9 toont het aandeel bezoekers door jongeren in de afgelopen jaren.

Tabel 4.9 Percentage Rotterdamse jongeren (in 2005, 2007 en 2009) dat in de afgelopen twaalf maanden onderstaande festivals bezocht

	Int. Filmfestival Rotterdam	Dunya Festival	De Parade	Pleinbioscoop	R'Uitmarkt	Wereldhavendagen	Zomercarnaval	Museumnacht	FFWD Danceparade	Gergiev Festival	Keuze v/d R'damse Schouwburg	De Wereld van Witte de With	Nationale Nieuwjaarsnacht bij Erasmusbrug	Metropolis Festival	Dag van de Romantische Muziek	Poetry International Festival	Operadagen Rotterdam	Noth Sea Jazz Festival	North Sea Round Town	Musica Republica	Camping Rotterdam	ZomerZondagen	Minstens één festival
13 t/m 25 jarigen 2009	13	30	17	9	6	25	33	6	22	2	2	11	12	7	3	2	3	6	4	4	3	6	72
13 t/m 25 jarigen 2007	10	30	20	12	7	36	40	7	26	2	2	9	-	6	3	1	1	5	-	-	-	-	77
13 t/m 25 jarigen 2005	15	28	21	12	5	34	43	6	28	2	1	7	-	4	3	-	-	-	-	-	-	-	76

Ten opzichte van voorgaande jaren bezochten jongeren minder festivals. Met name de Wereldhavendagen, het zomercarnaval en in iets minder mate de FFWD Danceparade waren in 2009 minder populair onder de jongeren. De Wereld van Witte de With werd in 2009 door een iets groter aandeel jongeren bezocht dan in 2005.

4.4 Bezoek aan theaters in omgeving Rotterdam

In de VrijeTijdsOmnibusenquête van 2009 is een nieuwe vraag opgenomen over het bezoek aan theaters in de omgeving van Rotterdam. Onderstaande tabel laat zien dat bijna een op de vijf jongeren het jaar voorafgaand aan het onderzoek een of meerdere theaters in de omgeving van Rotterdam heeft bezocht. Onder de 26-plussers is dit aandeel een fractie kleiner. Het Isala Theater in Capelle a/d IJssel werd door het grootste aandeel Rotterdammers bezocht.

Tabel 4.10 Percentage Rotterdamse jongeren en overige Rotterdammers dat in de afgelopen twaalf maanden onderstaande theaters bezocht

	Theater aan de Schie in Schiedam	Isala Theater in Capelle a/d IJssel	Stadsgehoorzaal in Vlaardingen	Theater Het Kruispunt in Barendrecht	Theater de Stoep in Spijkenisse	Tenminste een van deze theaters
13 t/m 25	4	9	2	3	5	19
26 en ouder	5	7	3	4	3	16
Totaal	5	8	3	4	4	17

In tabel 4.11 wordt het bezoek van de Rotterdamse jongeren aan de theaters in de omgeving van Rotterdam verder uitgesplitst.

Tabel 4.11 Percentage Rotterdamse jongeren (naar diverse kenmerken) dat in de afgelopen twaalf maanden tenminste een van de theaters in de omgeving van Rotterdam bezocht

	Tenminste een van de theaters in de omgeving van Rotterdam bezocht
13 t/m 17	24
18 t/m 25	16
man	19
vrouw	19
westers	22
niet-westers	16
VMBO of lager	15
MBO	18
HAVO, VWO	28
HBO, WO	14
betaald werk	12
overig	29
Noordoever binnen ring	12
Noordoever buiten ring	30
Zuidoever	22
Sociale minima	17
Minimum tot modaal	18
Modaal tot 2x modaal	15
Meer dan 2x modaal	24
Totaal 13 t/m 25 jarigen	19

Een uitsplitsing naar persoonskenmerken laat zien dat theaters in de omgeving van Rotterdam vaker zijn bezocht door 13 t/m 17-jarigen, westerse jongeren (en Surinamers/Antillianen), HAVO-VWO-leerlingen, jongeren die op de noordoever buiten de ring wonen en jongeren met een hoog huishoudinkomen.

4.5 Bezoek Locale Cultuur Centra (LCC)

Bijna een kwart van de Rotterdammers heeft in 2009 een van de LCC's in Rotterdam bezocht. Onder jongeren is het aandeel bezoekers hoger dan onder de 26-plussers. Het aandeel bezoekers is het grootst bij 't Klooster in deelgemeente Feijenoord en De Larenkamp in deelgemeente Charlois.

Tabel 4.12 *Bezoek aan Lokale Cultuur Centra onder Rotterdamse jongeren en overige Rotterdammers, in procenten*

	Gebouw 't Klooster in deelgemeente Feijenoord	Gebouw De Tamboer in deelgemeente Kralingen-Crooswijk	Wijktheater 't Kapelletje in deelgemeente Noord	LCC Lombardijen in deelgemeente IJsselmonde	Gebouw De Larenkamp in deelgemeente Charlois	LCC Delfshaven in deelgemeente Delfshaven	Gebouw de Castagnet in deelgemeente Hillegersberg-Schiebroek	Gebouw de Hoekstee in Hoek van Holland	Gebouw De Zevensprong in Hoogvliet	Gebouw Zevenkamp in deelgemeente Prins Alexander	De Kristal in Nesselande ³	Minstens een van deze
13 t/m 25	6	3	4	4	4	4	4	2	3	5	1	28
26 en ouder	5	3	4	3	5	4	3	2	2	3	1	22
Totaal	5	3	4	3	5	4	3	2	3	4	1	23

In de tabel op de volgende pagina wordt het bezoek aan LCC's door jongeren uitgesplitst naar enkele kenmerken van de jongeren.

³ De Kristal in Nesselande is officieel geen LCC. Sommigen vulden deze locatie in bij het antwoord: "Een culturele activiteit bezocht in een ander wijkgebouw, namelijk..."

Tabel 4.13 Bezoek aan Lokale Cultuur Centra onder Rotterdamse jongeren naar enkele kenmerken, in procenten

	Tenminste één van de LCC's bezocht
13 t/m 17	36
18 t/m 25	23
man	25
vrouw	29
westers	20
niet-westers	36
VMBO of lager	37
MBO	33
HAVO, VWO	32
HBO, WO	19
betaald werk	18
overig	38
Noordoever binnen ring	19
Noordoever buiten ring	38
Zuidoever	34
Sociale minima	32
Minimum tot modaal	28
Modaal tot 2x modaal	22
Meer dan 2x modaal	25
Totaal 13 t/m 25 jarigen	28

In vergelijking met andere jongeren zijn het vaker de 13 t/m 17-jarigen, niet-westerse jongeren (met name Surinamers en Antillianen), jongeren die een lage opleiding volgen en van een laag huishoudinkomen rond moeten komen die tenminste één van de LCC's hebben bezocht. Daarnaast zijn het vaker de jongeren die op de noordoever buiten de ring of jongeren die op de zuidoever wonen die de LCC's het jaar voorafgaand aan het onderzoek bezochten.

4.6 Zelf kunstzinnig bezig zijn

Bijna de helft van de Rotterdammers is wel eens kunstzinnig bezig in zijn of haar vrije tijd. Onder jongere Rotterdammers ligt dat aandeel aanzienlijk hoger: onder hen is iets meer dan 60% wel eens kunstzinnig bezig.

Met uitzondering van het werken met textiel worden alle activiteiten meer door jongeren beoefend dan door 26-plussers. Het verschil doet zich vooral voor bij tekenen, schilderen en ander grafisch werk, fotografie, film en video, verhalen en gedichten schrijven, het bespelen van een muziekinstrument, muziek maken op de computer en streetdance/breakdance.

Tabel 4.14 *Percentage Rotterdamse jongeren en overige Rotterdammers dat in de afgelopen twaalf maanden genoemde kunstzinnige activiteiten heeft gedaan*

	tekenen, schilderen, grafisch werk	graffiti	websites ontwerpen	dj'en	beeldhouwen, boetseren, pottenbakken, sieraden maken	fotografie/film/video (geen vakantie- of familiekiekjes/familie filmpjes)	werken met textiel, wandkleden maken, weven, kleding maken	verhalen/gedichten schrijven, poetry slam	- rap	- r&b zang	- pop (zang)	- klassiek (zang)	- overige zang	muziekinstrument bespelen	muziek maken op de computer	toneel, mime, cabaret, kleinkunst	- ballet (klassiek, modern, jazzballet)	- streetdance/breakdance/krumping	- ander soort dans	Minstens een van deze
13 t/m 25	30	5	12	5	9	25	7	16	8	9	11	2	12	20	13	7	4	13	15	61
26 en ouder	14	-	6	2	6	16	8	6	1	1	3	2	6	11	3	2	1	1	8	45
Totaal	18	1	7	2	7	18	8	8	2	3	4	2	7	13	5	3	1	3	9	48

Uit de volgende tabel blijkt dat er ook tussen jongeren onderling verschillen zijn in het beoefenen van kunstzinnige activiteiten. Zo blijkt dat het niet alleen de jongeren zijn die vaker kunstzinnig actief zijn, maar ook vaker de jongere jongeren (13 t/m 17 jaar). Daarnaast beoefenen meisjes, HAVO-/VWO-leerlingen en jongeren die op de noordoever buiten de ring wonen relatief vaak kunstzinnige activiteiten.

Uitzonderingen hierop zijn dat jongens vaker dj'en en muziek maken op de computer. Ook zijn het in vergelijking met de andere jongeren vaker de jongeren die een VMBO-opleiding volgen en Surinaamse/Antilliaanse jongeren die aan R&B-zang doen, muziek maken op de computer en aan streetdance/breakdance doen.

Jongeren met een hoog huishoudinkomen houden zich in vergelijking met andere jongeren vaker bezig met fotografie, film en video.

Rap en R&B zijn populairder onder de niet-westerse jongeren dan onder de westerse jongeren.

Tabel 4.15 *Percentage Rotterdamse jongeren (naar diverse kenmerken) dat in de afgelopen twaalf maanden genoemde kunstzinnige activiteiten heeft gedaan*

	tekenen, schilderen, grafisch werk	graffiti	websites ontwerpen	djen	beeldhouwen, boetseren, pottenbakken, sieraden maken	fotografie/film/video (geen vakantie- of familie filmpjes)	werken met textiel, wandkleeden maken, weven, kleding maken	verhalen/gedichten schrijven, poetry slam	- rap	- r&b zang	- pop (zang)	- klassiek (zang)	- overige zang	muziekinstrument bespelen	muziek maken op de computer	toneel, mime, cabaret, kleinkunst	- ballet (klassiek, modern, jazzballet)	- streetdance/breakdance/krumping	- ander soort dans	Minstens een van deze
13 t/m 17	42	9	17	6	12	33	8	22	16	15	13	4	15	25	19	10	5	21	19	71
18 t/m 25	22	2	9	4	7	19	7	13	4	5	9	2	10	16	8	5	4	8	12	54
Jongens	23	7	15	9	3	25	4	9	10	5	4	2	8	18	16	6	1	7	8	48
Meisjes	35	3	10	1	13	25	10	22	8	11	16	3	15	21	10	8	7	17	19	69
Westers	32	5	13	4	10	26	7	15	4	5	11	3	11	21	12	8	7	11	13	63
niet-westers	26	4	11	5	8	23	8	17	13	12	10	2	13	18	13	6	1	15	16	58
VMBO of lager	35	7	12	6	6	25	4	18	18	19	11	2	12	11	21	4	2	28	14	59
MBO	27	3	14	3	4	14	3	13	7	7	5	1	9	9	7	6	1	6	15	53
HAVO, VWO	50	13	22	8	18	47	14	27	18	13	17	5	18	41	20	13	10	19	22	84
HBO, WO	28	3	11	5	9	27	8	16	2	4	10	2	12	21	10	10	6	11	15	65
betaald werk	17	1	6	2	7	12	5	5	4	4	10		9	13	7	3	3	6	8	44
Overig	25	2	7	4	8	23	10	20	7	11	13	3	13	19	14	2	3	15	15	59
Noordoever binnen ring	26	3	10	3	11	22	9	15	7	8	11	2	11	17	7	7	4	9	13	55
Noordoever buiten ring	35	11	15	3	8	32	5	19	12	15	19	4	15	26	20	10	8	23	20	65
Zuidoever	33	4	13	7	7	25	7	16	8	7	7	2	11	20	16	5	3	12	14	65
Sociale minima	34	4	11	4	11	27	12	20	12	11	11	2	15	19	13	7	6	14	15	66
Minimum tot modaal	29	5	13	6	6	18	3	14	7	8	11	2	11	19	13	6	2	13	17	59
Modaal tot 2x modaal	23	4	10	4	5	19	3	11	5	5	9	1	10	19	10	7	5	7	13	51
Meer dan 2x modaal	33	8	16	6	12	42	5	15	5	5	10	1	4	22	14	8	1	12	9	68
Totaal 13 t/m 25 jarigen	30	5	12	5	9	25	7	16	8	9	11	2	12	20	13	7	4	13	15	61

Het lijkt erop dat jongeren in de loop der jaren actiever zijn geworden in het beoefenen van kunstzinnige activiteiten (zie rechterkolom in tabel 4.16). Doordat in 2009 een aantal extra categorieën is toegevoegd en een aantal categorieën is gewijzigd, kunnen de aandelen bij 'tenminste één van deze' echter niet direct met elkaar worden vergeleken.

Tabel 4.16 *Percentage Rotterdamse jongeren (in 2005, 2007 en 2009) dat in de afgelopen twaalf maanden genoemde kunstzinnige activiteiten heeft gedaan*

	tekenen, schilderen, grafisch werk																	Minstens een van deze		
	grafiti	websites ontwerpen	dj'en	beeldhouwen, boetseren, pottenbakken, sieraden maken	fotografie/film/video (geen vakantie- of familiekiekjes/familiefilmpjes)	werken met textiel, wandkleden maken, weven, kleding maken	verhalen/gedichten schrijven, poetry slam *	- rap	- r&b zang	- pop	- klassiek	- overige zang **	muziekinstrument bespelen	muziek maken op de computer	toneel, mime, cabaret, kleinkunst ***	- ballet (klassiek, modern, jazzballet)	- streetdance/breakdance/krumping	- ander soort dans		
13 t/m 25 jarigen 2009	30	5	12	5	9	25	7	16	8	9	11	2	12	20	13	7	4	13	15	61
13 t/m 25 jarigen 2007	23	-	13	-	6	13	5	13	-	-	-	-	17	17	12	10	-	-	-	53
13 t/m 25 jarigen 2005	24	-	13	-	7	11	5	13	-	-	-	-	17	14	12	10	-	-	-	50

* In 2009 is 'poetry slam' aan de categorie toegevoegd

** In 2005 en 2007 was er geen uitsplitsing naar type zang, maar heette de categorie 'zingen'.

*** In 2005 en 2007 heette de categorie: toneel, mime, (volks)dans, ballet (ook jazzballet)

In vergelijking met voorgaande jaren wordt er door jongeren vaker getekend, geschilderd en ander grafisch werk verricht, wordt fotografie, film en video vaker beoefend en wordt er vaker een muziekinstrument bespeeld.

4.7 Beleving en waardering van het cultuuraanbod

Door middel van een aantal stellingen is achterhaald hoe Rotterdammers tegen enkele zaken op het gebied van kunst en cultuur aankijken. De resultaten op deze stellingen zijn in onderstaande tabel opgenomen.

Tabel 4.17 Percentage Rotterdamse jongeren en overige Rotterdammers dat het (helemaal) eens of (helemaal) oneens is met de betreffende stellingen

	13 t/m 25		26 en ouder	
	(helemaal) eens	(helemaal) oneens	(helemaal) eens	(helemaal) oneens
Voor mij is er in Rotterdam genoeg te doen op het gebied van kunst, cultuur en festivals	78	10	81	6
Door wat er allemaal te doen is op het gebied van kunst en cultuur is Rotterdam voor mij aantrekkelijk om in te wonen en mijn vrije tijd in door te brengen	64	18	62	18
Ik vind dat er in Rotterdam voldoende mogelijkheden zijn om creatief bezig te zijn, zoals cursussen, workshops, etc.	72	11	72	7
Ik ben trots op de festivals in Rotterdam	70	11	63	15
De festivals maken Rotterdam voor mij aantrekkelijk om in te wonen en mijn vrije tijd in door te brengen	60	21	50	26
Ik vind het belangrijk dat de historie van Rotterdam te ervaren en te beleven is (markering van de brandgrens, Schie-landshuis, historisch Delfshaven, beeld van Erasmus, etc.)	63	16	76	7
Ik vind het belangrijk dat er goed wordt gezorgd voor het moderne deel van Rotterdam (zoals moderne architectuur, moderne kunst op straat, Erasmusbrug, etc.)	73	10	77	7

N.B. de percentages (helemaal) eens en (helemaal) oneens tellen niet op tot 100%. Het 'ontbrekende' aandeel betreft Rotterdammers die geen mening hebben over de stelling.

Gemiddeld is bijna 70% van de Rotterdammers het met de stellingen eens. Over het algemeen lijken Rotterdammers dus tevreden over het cultuuraanbod in de stad. Jongeren zijn wel vaker dan oudere Rotterdammers trots op de festivals in de stad en zijn ook vaker van mening dat de festivals Rotterdam aantrekkelijk maken om in te wonen en om de vrije tijd door te brengen. Ouderen vinden het vaker dan jongeren belangrijk om de historie van Rotterdam te ervaren en te beleven.

Ook is aan de Rotterdammer gevraagd of men iets mist op het gebied van kunst, cultuur of festivals in Rotterdam. De resultaten op die vraag worden in onderstaande tabel weergegeven.

Tabel 4.18 Percentage Rotterdamse jongeren en overige Rotterdammers dat (n)iets mist in het cultuuraanbod in Rotterdam

	13 t/m 25	26 en ouder	Totaal
Mist niets	88	89	89
Mist wel iets	12	11	11

Zoals de uitkomsten op de stellingen al deden vermoeden, mist een ruime meerderheid van de Rotterdammers, zowel jong als oud, niets in het cultuuraanbod in Rotterdam. Gemiddeld een op de tien Rotterdammers die wel iets missen, geven aan dat dit vooral in het centrum is (zie onderstaande tabel). Dit aandeel is onder jongeren hoger dan onder de oudere Rotterdammers.

Tabel 4.19 Percentage Rotterdamse jongeren en overige Rotterdammers dat aangeeft waar men iets mist in het cultuuraanbod

	13 t/m 25	26 en ouder	Totaal
Eigen buurt	7	19	16
Eigen deelgemeente	14	11	12
Centrum	46	33	36
Ergens anders in Rdam	4	8	7
Ergens anders in regio	1	1	1
Maakt mij niet uit	28	29	29

Voorbeelden van dingen die men mist zijn activiteiten met een bepaalde etnische of culturele basis, pop-/rockconcerten, kleinschalige festivals en een gezellig (uitgaans)centrum (men vindt het nu teveel verspreid). Deze punten worden genoemd door 5% à 10% van de Rotterdammers (jong en oud) die iets in het aanbod missen. In procenten van *alle* Rotterdammers is dat overigens nooit meer dan een procentje. Daarbij moet worden opgemerkt dat kleinschalige festivals voornamelijk door 26-plussers worden gemist.

5 Bezoek aan horeca en buurtvoorzieningen

In dit hoofdstuk wordt het bezoek aan diverse horecagelegenheden en aan buurtvoorzieningen besproken. De vragen die op deze onderwerpen betrekking hebben, zijn in sommige gevallen alleen aan de jongeren van Rotterdam gesteld. Er zal dus niet altijd een vergelijking kunnen worden gemaakt tussen het bezoek van jongeren en het bezoek van ouderen aan deze voorzieningen. Wel wordt binnen de groep jongeren weer gekeken naar onderlinge verschillen.

5.1 Bezoek aan horeca

Het bezoek van jongeren aan diverse horecagelegenheden wordt in onderstaande tabel weergegeven.

Tabel 5.1 Percentage Rotterdamse jongeren naar diverse kenmerken dat genoemde horecagelegenheden wel eens bezoekt

	Buurthuis, clubhuis	Discotheek	Café	Snackbar, shoarma-zaak	Hangplek jongeren buiten	Jongeren-centrum	Kantine sportclub	Geen van deze voorz.
13 t/m 17	26	46	26	66	39	17	30	11
18 t/m 25	15	53	55	58	14	7	20	12
man	25	48	41	66	34	15	33	12
vrouw	14	52	47	58	16	8	18	11
westers	8	57	55	55	15	6	26	12
niet-westers	32	43	33	68	33	17	21	11
VMBO of lager	23	26	7	49	31	16	25	14
MBO	25	49	46	76	36	20	25	10
HAVO, VWO	19	55	31	67	37	11	29	8
HBO, WO	13	56	61	58	14	5	23	12
betaald werk	14	53	55	55	11	7	17	14
overig	28	51	42	59	21	13	29	13
Noordoever binnen ring	19	52	49	65	21	8	20	9
Noordoever buiten ring	12	52	41	51	22	11	27	15
Zuidoever	23	48	40	61	27	14	28	13
Sociale minima	24	48	40	61	26	14	20	10
Minimum tot modaal	23	57	49	74	32	12	18	11
Modaal tot 2x modaal	10	44	44	57	13	7	24	11
Meer dan 2x modaal	13	51	51	54	16	6	37	14
Totaal 13 t/m 25 jarigen	19	51	44	61	23	11	24	12

18 t/m 25-jarigen bezoeken vaker een discotheek en café terwijl de andere horecagelegenheden vaker door 13 t/m 17-jarigen worden bezocht.

Een vergelijkbaar verschil doet zich voor tussen jongens en meisjes en tussen westerse en niet-westerse jongeren. Meisjes en westerse jongeren (maar ook Surinamers en Antillianen) gaan vaker naar de discotheek of naar een café. Jongens en niet-westerse jongeren bezoeken vaker een van de andere gelegenheden. Het buurthuis en een hangplek voor jongeren worden vaker door Marokkaanse jongeren bezocht dan door andere niet-westerse jongeren.

Ook bezoeken HBO-/WO-leerlingen en jongeren die werken relatief vaak een café en zijn het de MBO-leerlingen en die vaker de snackbar, jongerencentrum of – samen met de HAVO-/VWO-leerlingen – een hangplek voor jongeren opzoeken.

Tussen jongeren op de noordoever binnen of buiten de ring en jongeren op de zuidoever zijn geen grote verschillen.

Tot slot gaan jongeren met een hoog huishoudinkomen vaker naar het café en naar de kantine bij de sportclub. De andere horecagelegenheden worden over het algemeen vaker bezocht door jongeren met een lager huishoudinkomen.

Tabel 5.2 geeft het bezoekersaandeel onder jongeren in de afgelopen jaren weer.

Tabel 5.2 Percentage Rotterdamse jongeren in 2005, 2007 en 2009 dat genoemde horecagelegenheden wel eens bezoekt

	Buurthuis, Discotheek clubhuis	Café	Snackbar, Shoarmazaak	Kantine sportclub	
13 t/m 25 jarigen 2009	19	51	44	61	24
13 t/m 25 jarigen 2007	18	57	56	87	36
13 t/m 25 jarigen 2005	17	59	58	83	34

De discotheek, het café, de snackbar en de kantine van de sportclub worden in vergelijking met voorgaande jaren minder vaak door jongeren bezocht. Het aandeel bezoekers aan het buurthuis of clubhuis laat in de loop der jaren een zeer lichte stijging zien.

5.2 Bezoek aan buurtvoorzieningen

De bibliotheek en het zwembad zijn het jaar voorafgaand aan het onderzoek door gemiddeld vier op de tien jongeren bezocht en zijn daarmee de meest bezochte buurtvoorzieningen. Onder Rotterdamse jongeren is het aandeel bezoekers van deze voorzieningen beduidend hoger dan onder de oudere Rotterdammers. Ook het clubhuis van een sportvereniging wordt relatief vaak door jongeren bezocht.

Tabel 5.3 Percentage Rotterdamse jongeren en overige Rotterdammers dat onderstaande voorzieningen wel eens bezoekt

	Wijkgebouw	Buurthuis/ clubhuis/ sociaal cultureel werk	Clubhuis Sportvereniging	Clubhuis speeltuin	Bibliotheek	Zwembad
13 t/m 25	17	18	32	12	52	52
26 en ouder	21	14	20	10	38	34
Totaal	20	15	22	10	41	38

Wanneer wordt ingezoomd op de jongeren (zie tabel 5.4) dan blijkt dat het in de meeste gevallen vaker de 13 t/m 17-jarigen, jongens en niet-westerse jongeren zijn die de buurtvoorzieningen bezoeken. Meisjes bezoeken wel vaker de bibliotheek en het zwembad. Onder de niet-

westerse jongeren zijn het de Marokkanen die relatief vaak naar een buurthuis en bibliotheek gaan. Surinaamse en Antilliaans jongeren zijn het minst in een bibliotheek te vinden.

Over het algemeen is ook te zien dat jongeren in het voortgezet onderwijs en jongeren die een MBO-opleiding volgen vaker naar buurtvoorzieningen gaan dan HBO-/WO-leerlingen en jongeren die werken.

Jongeren die op de noordoever buiten de ring wonen bezoeken relatief vaak een clubhuis van een sportvereniging en jongeren die binnen de ring wonen gaan in vergelijking met de andere jongeren juist vaker naar de bibliotheek en minder vaak naar het zwembad.

Tot slot wordt het clubhuis van een sportvereniging relatief vaak bezocht door jongeren met een hoog huishoudinkomen en bezoeken jongeren met een laag huishoudinkomen in vergelijking met andere jongeren vaker de bibliotheek.

Tabel 5.4 Percentage Rotterdamse jongeren naar diverse kenmerken dat onderstaande voorzieningen wel eens bezoekt

	Buurthuis/ Wijkgebouw	clubhuis/ sociaal cultureel werk	Clubhuis Sportvereniging	Clubhuis speeltuin	Bibliotheek	Zwembad
13 t/m 17	23	27	41	20	65	62
18 t/m 25	13	11	26	7	43	45
man	22	22	42	15	41	48
vrouw	13	15	24	10	59	55
westers	9	8	35	7	42	50
niet-westers	25	28	29	18	62	54
VMBO of lager	32	21	42	17	70	63
MBO	29	28	36	24	55	62
HAVO, VWO	13	26	48	19	85	79
HBO, WO	8	10	32	4	57	46
betaald werk	14	9	20	6	27	43
overig	15	18	22	11	32	32
Noordoever binnen ring	14	17	26	9	58	47
Noordoever buiten ring	19	18	49	12	54	57
Zuidoever	19	19	31	17	43	55
Sociale minima	22	25	37	16	65	58
Minimum tot modaal	23	20	23	11	60	57
Modaal tot 2x modaal	12	8	37	10	50	55
Meer dan 2x modaal	9	18	43	13	49	61
Totaal 13 t/m 25 jarigen	17	18	32	12	52	52

Ten opzichte van voorgaande jaren lijken jongeren vaker het clubhuis van een speeltuin te bezoeken en minder vaak het zwembad (zie onderstaande tabel).

Tabel 5.5 Percentage Rotterdamse jongeren in 2005, 2007 en 2009 dat onderstaande voorzieningen wel eens bezoekt

	Wijkgebouw	Buurthuis/ clubhuis/ sociaal cultureel werk	Clubhuis Sportvereniging	Clubhuis speeltuin	Bibliotheek	Zwembad
13 t/m 25 jarigen 2009	17	18	32	12	52	52
13 t/m 25 jarigen 2007	16	17	32	10	48	59
13 t/m 25 jarigen 2005	19	17	31	9	49	56

Bijlage

DE BETEKENIS VAN DE PERCENTAGES; SIGNIFICANTIE

I.1 Percentages

In de tabellen in dit rapport staan de uitkomsten in percentagevorm weergegeven. Dit is gedaan omdat percentages gemakkelijker te vergelijken zijn dan aantallen, dat is met name het geval wanneer het totale aantal respondenten van twee te vergelijken groepen verschilt, bijvoorbeeld bij de vergelijking van leeftijdsgroepen.

Metingen via een steekproef leveren een schatting van de werkelijkheid. Het toevalskarakter van de steekproef heeft als consequentie dat schatting en werkelijke waarde ten gevolge van het toeval kunnen afwijken. Daarnaast zijn ook afwijkingen mogelijk ten gevolge van andere zaken dan het toeval, zoals onder- en oververtegenwoordigingen van bepaalde categorieën respondenten, bijvoorbeeld door selectieve non-respons, zie hierover bijlage II. De mogelijke afwijkingen ten gevolge van het toeval kunnen worden uitgedrukt in betrouwbaarheidsmarges. Gangbaar is een uitdrukking in 95%-betrouwbaarheidsmarges.

De 95%-betrouwbaarheidsmarge geeft aan hoe groot het verschil tussen de geschatte waarde en de werkelijke waarde *zou kunnen* zijn ten gevolge van het toeval. De betekenis van zo'n marge is dat de kans 95% is dat de waarde in werkelijkheid binnen de deze marges zal liggen.

Een betrouwbaarheidsmarge (dus: de onnauwkeurigheid) is kleiner naarmate de steekproef groter is, maar verschilt ook met het gemeten percentage: percentages van rond de 50 procent hebben de grootste onnauwkeurigheid. Hoe verder het percentage van de 50 procent af zit, des te kleiner is de onnauwkeurigheid.

De volgende tabel geeft voor in steekproeven of delen daarvan gemeten percentages de betrouwbaarheidsmarges voor een meting van 50 procent (dus voor het ongunstigste geval), en ter illustratie ook voor een meting van 10 procent en van 90 procent. Overigens wordt in deze tabel met de steekproef bedoeld: de *netto* steekproef, ofwel: het aantal respondenten.

Figuur I.1: De 95%-betrouwbaarheidsmarges van gemeten percentages.

Bij een aantal respondenten van:	moet een meting van 10% worden opgevat als:	moet een meting van 50% worden opgevat als:	moet een meting van 90% worden opgevat als:
4.522 (gehele VTO 2009)	tussen 9 en 11 %	tussen 49 en 51 %	tussen 89 en 91 %
929 (jongeren VTO 2009)	tussen 8 en 12 %	tussen 47 en 53 %	tussen 88 en 92 %
363 (13 t/m 17 jaar VTO 2009)	tussen 6 en 14 %	tussen 44 en 56 %	tussen 84 en 96 %
566 (18 t/m 25 jaar VTO 2009)	tussen 7 en 13 %	tussen 45 en 55 %	tussen 87 en 93 %
481 (westerse jongeren VTO 2009)	tussen 7 en 13 %	tussen 45 en 55 %	tussen 87 en 93 %
448 (niet- west. jongeren VTO 2009)	tussen 7 en 13 %	tussen 45 en 55 %	tussen 87 en 93 %

Een voorbeeld: tabel 5.1 vermeldt dat 10 procent van de jongeren soul, r&b of funk concerten bezoekt. Dat betekent eigenlijk 10 procent plus of min 1,9 procent. Anders gezegd: we weten met 95% zekerheid dat 8 tot 12 procent van *alle* ruim 100.000 Rotterdamse jongeren soul, r&b of funk concerten bezoekt¹.

I.2 Vergelijkingen

Ook bij de vergelijking van percentages of verdelingen (bijvoorbeeld: tussen mannen en vrouwen, of tussen de laatste en de voorgaande VTO's) is het mogelijk dat een gemeten verschil wordt veroorzaakt door het toeval. Het gemeten verschil wordt in dat geval 'niet significant' genoemd. Om te bepalen of het verschil tussen twee gemeten percentages significant is, bestaan een wiskundige techniek: de zogeheten t-toets. De uitkomsten van zo'n toets zijn niet eenvoudig weer te geven zoals met betrouwbaarheidsmarges is gedaan in de voorgaande tabel. Wel kan in het algemeen gesteld worden, dat de grens tussen 'significant' en 'niet-significant' wat kleiner is dan het totaal van de beide betrouwbaarheidsmarges. Een voorbeeld: iets is niet aantoonbaar toegenomen als het in de VTO 2007 50 procent was en in de VTO 2009 52 procent. Een stijging van 10 procent naar 12 procent is overigens wel significant (bij deze gemeten waarden zijn de marges wat kleiner).

De boodschap is dan ook dat in het algemeen verschillen of afwijkingen van 1 of 2 procent niet als verschillen mogen worden beschouwd, maar evengoed door het toeval kunnen zijn veroorzaakt. De lezer hoeft zich over dit soort zaken echter niet druk te maken, want in de tekst van dit rapport is hiermee rekening gehouden. Als een verschil niet significant is, is het niet genoemd en als een verschil genoemd is, is het significant.

I.3 Gemiddelden

Ook om te bepalen of het verschil tussen twee gemeten gemiddelden (bijvoorbeeld het verschil tussen twee rapportcijfers) significant is of slechts veroorzaakt is door het toeval kan een t-toets worden verricht. Hoewel ook hier het precieze resultaat van geval tot geval verschilt, en met name ook afhangt van de gemeten waarden en de spreiding rond de gemiddelden, geldt in de praktijk in het algemeen, dat verschillen in rapportcijfers van 0,2 en hoger significant zijn. Bij een meting over een *deel* van de steekproef –bijvoorbeeld over alleen de jongeren in de VTO 2009– ligt deze grens hoger. Ook hier is in de tekst van dit rapport rekening mee gehouden. Als een verschil niet significant is, is het niet genoemd en als een verschil genoemd is, is het significant.

---

¹ Bij het berekenen van de betrouwbaarheidsmarge bij percentages kan worden uitgegaan van de volgende benaderende formule: de absolute 95%-betrouwbaarheidsmarge is $1,96 \times \sqrt{p(100-p) / (n-1)}$, waarbij p het gemeten percentage is en n de omvang van de (deel-) steekproef.